МАССА 'А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Советски Союзан Коммунистически партин Нохч-ГIалгIайн обкоман, Нохч-ГIалгIайн АССР Лаккхехьарчу Советан Министрийн Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

117 (3874) | Шинарин, 29 сентябрь, 1964 шу. | Мах, 2 кеп.

СИХАГIА ЧУЭЦА ХЬАЖКIАШ

Юрта боахаме штара бехктокхамегIа йола ха я гуйра. Колхозийн совхозийн кхашкара балхоьш чакхдоала, бIарчча шера хьийгача къих хьахиначун итог ю ха я ца. Цудухьа массаа а чIоагIа теркам тIабахийте, дика вIаштIехьдаьхе лаладу колхозхошеи совхозийн боахлошеи хьажкIаш, коартол, свекла, гидуаргаш, кхыйола тIехьаккхача культураш чуэцара балхаш. Уж балхаш ханнахьа чакхдахара чIоагIа оарцагIбаьннаб юрта боахама къахьегамхой укх шера.

Ший бахьан долаш да пар кхашкара балхаш укх шера къаьстта сихдар. Юрта боахама интенсификаци йолаьча хьалхарча шера гуйра а хIана латтар. Из чуеча гучадаргда юрта боахам кердача наькъ тIа баьккхача КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий исторически решенеш кхоачашъеш колхозашеи совхозашеи мел толамаш даьхад.

Шеко йоацаш да дуккхача боахамашта ер шу къаьстта беркате хилар. Дуккхача боахамий къаьстта дика хинный укх шера хьажкIаш. Дог гIоалдоаккхаш да Шаьла, Урус-Мартана, Сунженски управленей цхьайолча колхозийн совхозийн хьажкIий кхаш. Дика хиннай хьажкIаш Наьсарен производственни управлене «Октябра 40 шу» яхача совхозе.

Партей правительствай дена ноккъостелах, шоай тоpонех бокъонца найда а эцаш колхозхошеи совхозий болхлошеи лерттIа къахьийгача моттигашка массанахьа а дика я хьажкIаш.

Хеви да гуйра масса а согато хулга. Доацачча хана эррига тIехьа кхача культураш чуэца, ялаташ дIаде, даьтта аха, хьаьбаьнта доанъар кийчде, кхы балхаш де деза лоа IотIадиллалехьа. Къаьстта сагота я укх шерара гуйра, хIана аьлча догIаш дукха делхарах цхьайола культураш тIехьо кхачай укх шера, йоачаша юхадетт балхаш.

ХIаьнчул тIехьагIа ялатийна лаьрхIа чуэца елаш 40 эзар соьтIа гектар хьажкIаш я республика боахамий. Из IалаьмагIе бехктокхаме гIулакх да. Колхозийн совхозийн кулгалхой, эррига кхашкара балхаш дена бола нах, производственни управленей болхлой, партийни, комсомольски, профсоюзни организацеш чIоагIа оарцагIъала еза уж ханнахьа чуэцара.

Дуккхача боахамашка дика вIаштIехьдаьккхад хьажкIаш чуэцара гIулакх. Наурски, Шелковски, Грозненски управленей боахамашка сиха хьажкIаш чуэцаш боахк колхозхойи совхозийи болхлойи. Ханнахьа ара а баьнна хьажкIаш чуэцаш боахк Урус-Мартана управлене «Самашкинский», «Красноармейский» совхозий механизатораш. Групповой методах болх беш я укхаза комбайнаш.

Цхьабакъда, дуккхача боахамий кулгалхой хIанз а бокъонца ихеташ бац укх шерара гуйра ший тайпара хиларах а лоа IотIадилла дукха ха ца йисарах а. ХьажкIаш чуэцара балхаш ледара лела Шаьла производственни управлене боахамашка. Цу управлене Гудермесски зоне хьогто а кхаьчай хьажкIаш, нокх боахамий лрош кхача тIехьаьльный. Цхьабакъда, хьажкIаш ца кхаьчача боахамий комбайнаш хIана а ца деш латташ я, хьажкIаш кхаьчача техника тоъац.

Духхьал XIX партсъезд яхача цхьан колхозе мара болабеннабац Сунженски управлене хьажкIаш чуэца. Геттара кIезига я республика боахамаша паччахьалкхенна дIаоена хьажкIаш.

ХьажкIаш чуэцарел уж паччахьалкхенна дIалларел гIулакх сихде деза хIанз. ХьажкIаш кхаьчанц ихаш тIехьатетта йиш йолаш дац хIанз кхашкара балхаш. Цхьанкха ды, цхьанкха сахьат ца доадеш сихде деза уж.

Хьалха латтача боахамаша комбайнашца чуэца лерхI шоай эррига хьажкIаш. Из бакъахьа да.

Боахамий кулгалхой, специалистий, механизаторий декхар да хьажкIаш чуэцача комбайнех махулла дикагIа пайда эцар. ВIалла а ла йиш йолаш дац комбайнаш сеца латтар. ХьажкIаш чуэцача агрегато болх ца беш йоаккха ха арме «чрезвычайное происшествие» санна лархIа еза, цу гIулакха бехке бола нах бехктокхаме а оаш. Хьалха латтача механизаторий опыт, комбайний балха оасарле лакхъеш йола цар балда приемаш массаена а дIайоаьийта еза.

Дукха моттигаш нийсау хьаьха хьажкIаши аьта гIададмаши дIадахьа транспорт йоацаш комбайнаш сеца латташ. ХьажкIаш чуйица шаллаш цупица хургйолаш кхоачамхиллал машинаш лла еза хIара комбайна.

Иштта вIаштIехьлаккха деза хIара автомашино шин сменах болх бергбола гIулакх, йоттаниi йоассеаш дукха гоае йиш яц автомашинаш.

Цхьадолча боахамий хьатташка дикка хьажкIаш латт шеп а на еш. Цу тайпара латта хьажкIаш талха а талхаш дохкха зенаш хул боахамашта. Из тайпа гIулакх оттаргдоацаш дийнахь а бус а болх байта беза хьажкIаш чIормайоахача машинашка. Хьайоаха эррига хьажкIаш цу машинашца цIонъе вIаштIехь ца доалача моттигашка кхоачамхиллал нах хоаве беза хьажкIаш цIенъе.

ХьажкIаш чуэца йолаенначá хьалхарча денашка дена чIоагIа къовсам лоаттабе беза хьажкIаш йоасрашца, цар цхом ца берашца, уж лора ца врашца. Цхьаккха хьажкIа йита йиш яц кхай тIа. Цу гIулакха чIоагIа оарцагIбовла беза халкъа тIахьожамхой, комсомольски прожектористаш, эррига общественность.

Дукха механизатораш, шофераш, кхыбола нах хургба гурахьа колхозийн совхозийн кхашкарча станашка Iеш. Царна бийсаш яха йIайха моттигаш, дийнахьа кхоъза дIайха даа хIама, балха мукъаболча хана деша книжка, газеташ, журналаш, кхы эпараш хила деза станашка.

Атта гIулакх дац хьажкIаш чуэцилга. Цхьабакъда, эррига хьажкIаш сихха чуэца а ханнахьа паччахьалкхен задаиеш кхоачашъе а мел эшар долаш да вай. Уж балхаш сихагIа чакхдахара шерра йоаржае ева социалистически яхь. ХьажкIаш чуэцарел уж паччахьалкхенна далларен график кхоачашъяр кхоачашдаран зама дарплоаца закон хила деза хIара кхайтIарча болхлочоа, звенона, бригадана, боахама, производственни управленена. Цу тайпарча толамашца духьал даха деза вай КПСС ЦК Пленумах Сийлахь - боккхача Октябра 47 шу дузача денига.

КПСС ОБКОМЕ

ПРЕДПРИЯТЕЙ БАЛХА КОМПЛЕКСНИ ЭКОНОМИЧЕСКИ ЭФФЕКТИВНОСТЬ БАХЬАН ДОЛАШ ЯХЬ ЙОАРЖАЯРАХ

Московски пхийтта предприяте къахьегамхоша дIадоладь гIулакх чIоагIа хьал а яьца, рентабельность лакха йолаш, эз доацаш болх бар духьа волаеча яхь юкъедахай Грозненски нефтемаслозавода коллектив. Ца декхар тIейийцад ГОСТ-аша дIадехарел тIеха а йолаш 1965—1966 шерашка мехкахьтта продукташ дукха а дикагIа хийцта, эьина.

Завода технологаша аьрхIад комплекси экономически эффективность бахьан долаш шерра къовсам болабе, цу гIулакха бедол лоттарашца творчески бувзам делабе, шоай продукци ийиарашца къаьстте а чIоагIа бувзам лоттабе, цар дIадехараш шоай ханнахьа тоаршоа, лакха технико-экономически хьоккхамаш дахара царна ковкъалтаи до.

Цу патриотически болшва боккха лоархIам а беш, КПСС обкома бюрос ший соцам тIа мегаьй комплексни экономически яхь йоаржарах йола Грозненски нефтемаслозавода партийни организаце опыт.

КПСС обкома бюрос парто горкомаши райкомаши, промышленни-производственни парткомаши, юкъахьаьнна парторганизацеш, облсовпроф, ВЛКСМ обком, боахама органаш декхардийла яьй Грозненски нефтемаслозавода коллектива балха опыт дIабоарже а комплексни экономически эффективность бахьан долаш хIара предприяте социалистически яхь йоаржае я.

Республиканский газетий редакцешта, радиовещании телевидении комитета тIадиллад предприятей балха комплексни экономически эффективность бахьан долаш лаьца социалистически яхь шишта яха шерра дувцийта.

СИХДЕ ХЬАЖКIАШ ЧУЭЦИЛГЕИ КИЙЧЪЕЛГЕИ

Республика колхозашкеи совхозашкеи лерттIа вIаштIехьдаьккхазан хьажкIаш силосан кIатийнеи чуэцилга. 20 сентябре кхаччалца чуийцаьц 45 процент долча лаьттан тIара хьажкIаш мара. Зеннера мело еш моттигаш я боахамашка. Дукхача бригадашкеи отделенешкеи хьажкIаш чуэцара а дIаллара а балха планаши графикаши яц, хIаьта уж йолаш йолча а тIахьожам лоаттабац уж шишта кхоачашъю хьежаш.

Паччахьалкхенна хьажкIаш дIаллара производственни управленешта оттаяь задани цхьанна а дийнахьа кхоачашъеш яц. Тохкамбича гучадаьнначох, Грозненски Шаьлан производственни управленей боахамашкара дукхагIа йола хьажкIаш кхаьчай. Цхьабакъда, уж чуэцилга геттара мела а болх дика вIаштIехьа ца боаккхаш а лел.

ХьажкIаш чуэца бIаь комбайн Шаьла производственни управлене боахамашка йоалашехьа я. балха юкъе даьла лоацараш ахкел кIезигагIа я. 20 сентябре кхаччалца 230 гектара тIара мара чуийцаьц ялатийна лаьрхIа хьажкIаш. Силос кийчъяра план кхоачаш ца еш йисара хьерам болаш я.

Грозненски управлене «Новый быт» яхача колхозе хьажкIаш чуэца 5 комбайн я. хIаьта проверка еча дийнахьа болх беш хиннараш шиъ мара яцар. 14 комбайнах цхьаккха а болх беш яцар «Ермоловский» совхозе.

Республика дукхача боахамашка цхьан сменах мара болх бац комбайнаша. Болх дIа тIехьа болабу, хьалха бут. Балха норманш кхоачашъяц механизатораша, кIезига юкъедахуш групповой хьесапе хьажкIаш чуэцара метод.

ВIалла а ла йиш йолаш гIертах хьажкIаш чуэцача, дIаоача хана уж дуккхача боахамашка йоаш, уж ца йоалйтар духьа лоаттабу къовсам лерттIа вIаштIехьбаьккха ца хилар. «Новый быт» яхача колхозе комбайнашта тIехьа хьажкIаш хьалхьаенга вIаштIехьдаьккхадац, хIаьта цудухьа уж дукха а йов.

ХьажкIех яхийса доаьаш дIайоахаш йолча машинашка болх дика байтац, хIаьта цхьадолча боахамашка уж вIалла балха юкъе йолхаш а яц. Цхьанцайолча бригадашка кIал зIараш а доацаш, хьатташка тьлхаш яха товарни хьажкIаш, кхьметтел фуна лаьрхIараш а.

Гуйран культураш дIаюргйолча участкашкара хьажкIаш хьалхагIа чуэцилга вIаштIехьдаьккхадац. хIаьта из бахьан долаш гуйран ялаташ хIадера планаш кхоачаш ца еш йисар хьерам болаш а я.

ХьажкIаш чуэцилгеи паччахьалкхенна уж дIалулгеи юхадетташ дола кеттердар — из ха болх во вIаштIехьбаккхар. кхоачамболлаш транспорт ца хилар, мунах пайда во эцар. Хьаштдоацар да, уж телха гIуллакхаш колхозий, совхозий, производственни управленей кулгалхоша бIаргагуччча чакхдувлаш хилар. цхьабакъда, уж кхоачамбоацараш дIадахара бокъонца ле дезар дац цар.

Ялаташ дIатуйлеча пунктанна дIаяхьийта ьшна кийчъяь 300 тонн соьтIа хьажкIаш IаьнаI Шаьла управлене — Ленина цIерахча колхоза хьтташка. цхьабакъда, автоуправлене № 5 йолча АТХ цхьанкха автомашина хьежаьян колхозе болх бе, цу боахама болх бе безаш уж 10 йоллашехьа а.

«Грознефть» объединене 30 автомашинах проверка ечча дийнахьа «Ермоловский» совхозе хьажкIаш дIадахьара болх беш 2 автомашина мара яцар. «Новый быт» яхача колхозе 15 автомашинах — 5.

Цунга хьежна производственни управленешка, колхозийн совхозийн кулгалхоша шоай аргIанна а де дезар дац промышленни предприятешкара яйтача а боахама йолаш йолча а автотранспортах дийса пайда эцара. Масала, «Гудермесский» совхоза 1-ча отделене автомашиний водителаша дукха ха йоаю путевой листаш тIа кулгаш лдайта отделене управляющи лехаш. Силос йолаача болх беш йолча машинашта бизза мукь тIаботтац.

Колхозашкеи совхозашкеи мукь тIаботтача хана сийне лоаттаеш 3—4 сахьат доаккхийт автомашинашка, боахамашка, отделенешка, бригадашка бийсаш яхац пар, дукхагIча хана 8—9 сахьат даллалца йотта йолаш уж. мел эш тускараш кхыйола тарен кхоачамболлаш Iалашъаьян, хIаьта мукь тIаботтача механизмаш пайда во эш.

ЛерттIа культурно - бытовой хьалаш вIаштIехьдаьккхадац механизатораштеи шофераштеи, юкъара кхача дуккхача бригадашка, отделенешка боацаш ба, бIайха кхача комбайнерашеи шоферашеи болх беча моттигашка тIаккхахьац.

ХьажкIаш чуэцача дуккхача механизатораша дикачь балха образецаш гойт. цхьабакъда, цар опыт дуккхача комбайнерашка дIаккхачаргIйолаш дIайоаржаеш яц. Эсала лел социалистически яхь.

ХьажкIаш лораеша дуккхача боахамашка во оттадаьд. Цу гIулакха юкъехаьаш общественность. коммунисташ, комсомольцаш. ХьажкIаш чуэцарца гIулакх деацаш бола нах дацц шоай транспортана цхьанкха духьале йоацаш кхашка гIолла лелаш хул. Ялат бахьан долаш къовсам лоаттабеча укх бехктокхамерча хана хьинар кийдар духьа колхозийн совхозийн цхьанцарча партийни организацешта денна ноккъостал делга вIаштIехьдаьккхадац партийни комитеташа, боагI-боагIача тайпара дIаоттабаьбац коммунисташи комсомольцаши, цар авангардни лоархIам лакхбаьбац.

ХьажкIаш чуэцарал кийчъярал юкъе доаккхий кхоачамбоацараш хилад балха цу лоархIамерча участке юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министерства, хиш дехка лаьттан леладари хиш боахамен министерства, партийни комитетий, производственни управленей, «Сельхозтехника» республикански объединене, «Скотооткорма» треста вагIенгахьара кулгал эсала дар бахьан долаш. КПСС обкома бюрос дIадайтад болх бизза хьабехаш ца хилар а колхозийн совхозийн юрта боахама кулгалхойи специалисташи кхашкара балхаш ханнахьа чакхдахара, планаши декхараши кхоачашдара бехктокхам ца хеташ хилар а, хIаьта юртбоахама оргаший кулгалхой, производственни управленей партийни комитеташ, партийни организацеш, колхозийн совхозийн кулгалхой декхарийла баьб уж белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадоахаргдола гIулакхаш чакхдаха, бола лерттIа вIаштIехьбаьккха хьажкIаш чуэцилга Iалашде.

Обкома бюрос чIоагIъяьй юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министерства, хиш дехка лаьттан леладарен хиш боахамен министерства производственни управленешна цхьана оттаь цхьина дийнахьа паччахьалкхента хьажкIаш йоакхара график. дIаьта хьажкIаш чуэцарен паччахьалкхента йохкарен графикаш а балха планаш а цхьа хин бийсен даьлехьа хIара бригадага, отделенега дIаккхачийта декхарийла баьб, хьажкIаш чуэцача хана хьажкIаш йоахачен ялат оарцачен комбайнашка, транспортни погрузочни средствашка бизза мукь тIаболаш болх белга пар тIа белгал а даькха.

ХьажкIаш чуэцача хана, къаьстта а групповой хьесапе комбайнашца уж чуэцача хана, хIара звено къаьст-къаьста лелае еза учет. Къаьстта уйла тIаяхийта еза хьажкIаш цIена чуэцара, дика лорадара, хьажкIаш чуэцачен транспортана дIаоачен хана Iолегаш йоайта моттаргъяц, комбайнашца хьажкIаш чуэцача хана царна тIехьа Iоийга уж хьалехьае бохлай оттабе беза.

Ялат чуэцача хана механизаторашта шоферашта эшаш дола хьалаш хилийтаза даргхац, юкъара кхача кийчбелга, газеташи журналаши хан-ханнахьа бригадашка, отделенешка кхуьыьлга вIаштIехьдаккха деза, шерра йоаржае еза социалистически яхь.

Обкома бюрос белгалдаьккхад республикански автоуправлене начальника нов. Алещенко, «Грознефть» а «Грознефтехимзаводы» а яхача объединеней начальникаш нн. Назаретовеи Синельниковеи дисциплина ца хилар, ялат чуэцача автомашинаш яхийтара хьакъехьа КПСС обкома бюроси республика Министрий Советан ю решени кхоачаш ца яр, автобоахаший, заводий, предприятей берригача кулгалхошкара хьадийхад вай ди дадалехьа машинаш йохийтара.

Торговле министерство, респотребсоюз декхарийла яьй эггара чIоагIа тIагIа эшаш йола хIамаш кхашка, культураш чуэцаш латтача, ялат, бахьа дааран, хьаьбанта доакъаран, кхыйола юрта боахама продукташ кийчъеш латтача моттигашка йохкаш хилийта, хIаьта уакхIено лорадара министерство декхарийла яьй кхашкен хьайбай боахамен балхаш деш болча юртарча къахьегамхошта деш йола медицински гIулакх тоаде. Юртарча къахьегамхошта деш дола культурно - массови гIулакх тоале деза культура министерства, производственни управленей партийни комитеташа, юкъьаннарча парторганизацешка.

ГУРАХЬА ДУВ ЯЛАТАШ ДIАДУВШ ЛАТТ

Шелковски производственни управлене Менжински цIерахча колхозе юрта боахама интенсификаци ара дIаболабаьча къовсаме йоккхагIа йола моттиг дIалоац хий дехка лаьттанаш шердаро. Ялатийна лаьрхIа колхозе 840 гектара тIа гуйран ялаташ дIадувш латт. Царех 76 процент хий дилла кийчдаьча лаьтта дIадуврга колхозе.

Укх бетта шоллагIча декаде ялат дIаделехьа боахкаш бола мехха баьнкхар. Цуи тIеххьа ялат дIаде а болабелар. Хий диллача кхашка дIадийна ялат цхьатарра дика тIадала доладеннад.

ХIанз укхаза юххера балхаш чакхдоахаш латт. Ялат дIадув лаьтта дика кийчдарца белгалбаьннаб трактористаш Джабраилов Вахид, Авраменко Петр. Норма 120 — 130 процент кхоачашъю царех сато.

Нормал тIех 5—6 гектар дIаюв Шабанов Андрей, Попов Владимир, кертe латтача агрегаташа. Царца дIаха къахьег сеяльщикаша Жуков Александра, Савченко Михаила.

Сийлахь-боккхача Октябра сийна шерра социалистически яхь а йоаржаь ца деш цIей хьатIакхоачача денна эррига ялат дIадийна бовза лерхI колхоза механизаторашa.

М. ТКАЧЕНКО.

Социалистически Къахьегама Турпалий Плахов Александр Павловичеи Цыганок Василий Ивановичеи цIераш Ростовски областе дика йовзаш я. В. И. Цыганок Матвеево-Кургански производственни управлене «Украина» яхача колхозе тракторни бригадана кулгалдеш ва. А. Н Плахов хIанз энергетически оборудовани арахецаш йолча «Красный котельщик» яхача таганрогски завода цхьоалагIча трубни цехерча сборщикий-сварщикий бригадана керте латт. Специализацеш бахкбашта хиларо новкъарле яц цу шин коллектива дикагIдола производственни хьоккхамаш дахара тIехьа шоайла яхь лелае.

Дукха ха йоацаш ахархой хилар яьи дераш болча хьоашалгIа баха, шига цхьаьн итогаш йир цар социалистически яхьа. Тучадаьлар шинна а бригада цхьатарра дика болх баь хилар. Нов. Цыганока бригадо колхозе эггара а дикагIа хьувкъадаьд ялат. 830 гектар хулача лаьттара юкъера лаьрхIача хIора гектара тIара 24,5 центнер бора гектара тIара 24,5 центнер хилаш, хIаьта цхьанцайолча участкашкара 35-36 центнер а йолаш ялат даькхар механизатораш. Цхьанкха а иштта дика ялат хьийкъадац Азова йистерча арешка.

Нов. Плахов бригадо заводе эггара хьалха коммунистически къахьегама коллектив яха цIи яьккхай. ХIаьта А. А. Плахова ше сеййилетка ше шера кхоачашъяьй.

Суртa тIа: (аьрдехьара аьттехьа) В. И. Цыганков, А. Н. Плахов, завод И. М. Бабачанох энергетически агрегата блокаш вIашагIъеткача ме хе.

В. ТУРЬИНА сурт
ТАСС фотохроника.

ПЛАНАЛ СОВГIА

Укх шера 29-ча сентябре кхоачаш шу дуз советски писатель Островский Николай ваь. Писатела-коммуниста цIи чIоагIа хьамсарен дукха саоши я миллионаш болча советски наха, довзол арахьарча наха.

Вай кагирдой новкъост, советски, дукха ваза турпал хиннa дIахттав Павел Корчагин. Сийлахь-боккха тIом хилалехьа хьалхарча питилеткашка Павел Корчагина цIи дага а лоаттаеш дика къахьегаш толамаш довхар, тIом болча хана цун цIерашка майра латташ бар кагирхи мехкарийи. Цун образо дагаш уралигадеш хIана а хьакаре къахьегаш ба кагирхой. Коммунизм дIалъеш боахлаша наха даш сийлахьа хургъа цун цIи.

Крекинг-завода № 13-14 йолча установка Островский Николая цIи йоалаеш я. Писатель ваь 60 шу дузача денна сийлена пакъа а боагIаш установка технологаша 20-ча сентябре кхоачашъяьй сийрда продукци арахецара 9 бетта план. Планал совгIа аралийца продукци иттех эшелон я. Цу денна сийна вIашагIъеллай «Коммунистически къахьегамен хьалха даттача опытен» школа. Социалистически яхье хьалха латтарча «Корчагинец» яхь цIи хургъя.

Установка комсомольцаши яхьа юкъе даьхьа лацара тIаххьайхаб завода берригa комсомольцаш. Цу установка технологаша дIадоладаь дика гIулакх дог рьаза хиннa хьалалацад №№ 9-10. 7-8, 15-16 йолча установкий коллективаша. Къахьегама темпаш кхы а лакхъеш къахьегаш ба уж берригa технологаш.

Г. АЛХАЗОВ.

Армянски ССР. Дукха ха йоацаш Закавказье эггара а йоккхагIа йола кIуосаш ду комбинат болх бе йолаеннай Иджеване. Цун оборудовани кийчъяьй ГДР-е. Комбинато хIара шера арахецаргда 780 эзар квадратни метр кIуосаш.

Суртa тIа: кийчо еш йолча цене. Уккхаз оттаь тха къадж деш йола станокаш болх дика беш я.

Г. Багдасарина сурт.
ТАСС фотохроника.

ЮРТА ВАХЕ — ТРАКТОР ЛЕЛАЕ ХА

ТХО А ХУРГДА МЕХАНИЗАТОРАШ

Дерриге балхаш кулгаца деш оаха свекла кхею дукха ха я. ДIахо иштта хила йиш яц.

Тхо мехкарий кагийча нахал вселагIа а дац цар санна тракторашца комбайнашца лелае хоургдолаш а да.

Цунах тхо тешалъд тха юртахочо ноккъоста Косумова Хьавас. Цо дика лелаю трактор, хIанз комбайн Iомаеш а я ца.

Урус-Мартана производственни управлене комсомолкаша дIадоладаьча дикача гIулакха оаьча а хиннa тха звено членаша Косумова Хьавай почин хьаллаца лаьрхIад. Механизаторски курсе дIаэца тхо аьшна заявленеш ентай оаха.

Цушка цхьаьна совхозе болх беш да тхо. Тхона дика бIаргагу Косумовас доахаш дола доккхий толамаш.

Тха звенос кулгаца болх баьбале а во толамаш даьхадац укх шера. 25 гектарах хIаране тIара 410 центнер шекара свекла кхеяьй. Тешаме ала йиш я оаха механизмашца гIулакх даьладаре кхы а йоккхагIча пайда тIа свекла кхее а гектара тIара дукхагIа ца чул а вIаштIехьдаргдар аьнна.

ХьатIадоагIача шера 500 центнерал чухнахьа йоацаш кхеергъя оаха свекла, хIаьта тракторашца комбайнашца лелаеш а хургда.

Къаьнача замах юхедиссча гIулакхаша тхо юхатохаргдац, массане Iомаергъя оаха тракторaш, комбайнаш, машинаш. Оаха дIахойтаргда тхоаш маIача нахал эсалагIа доацилга.

ХIанзарчо звенона меттел «Джалка» совхоза цхьоалагIча отделене оаха вIашагIйоллаграъя комсомольско - кагирхой механизированни звено. Тхона хьехаргда вай республике гIорбаьннача механизаторашa Джамалаев Татас, Зармаев Iабдул-Саида, Чаваев Сум-Iумара, кхычар.

Т. МУСЛИЕВА, свекла йолача звено звеньевой, К. ЮСУХАДЖИЕВА, Т. ТУЖУБАШЕВА, А. ШАБАЗОВА, З. ТАШУХАДЖИЕВА, звено членаш.

МЕХКАРИЙ БРИГАДА

Наьсарен производственни управленерча «Экажевский» совхоза Наьсар-Кертерча отделене эггара хьалха вIашагIъеллай кхалнаьха сеяльщиций бригада. Бригада 8 саг чуоагIаш я. Цар массане а ялат дIадера гIулакх дика Iомадаьд, сеялкашта даьтта хьахкаран нийсъяран йола инструктаж а чакхъяьккхай.

Ялат дIадера хьакъвостабаьб дикагIбола трактористаш Колоев Iамирхан, Барахоев Ахьмад.

Мехкарий бригада 500 гектар гуйран ялаташ дIаде дезаш я. ХIанзале дIайийкай хьалхара иттех гектар. Сеяльщиций болх дикка бу Комурзоева Сонас, Дахкоева Азас, Чахкиева Довхана, кхыбараша.

Тха бригада берригача членаша Урус-Мартанерча мехкараша дIадоладаь гIулакх хьал а яьца механизаторий специальность Iомаергья, — йоах йоккхагIча сеяльщица Колоева Iайшета. Из чIоагIо яь ба бригадацара берриге мехкарий.

У. АБАДИЕВ.

ЭСТОНСКИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА КЪАХЬЕГАМХОШКА

КПСС Центральни Комитето, СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето дег тIара декъала буц Эстоне къахьегамхой республика фашистски оккупацех мукъаьяьккха тхьо шу дизарца.

Къахьегам дукха безаш а къонахчаш долаш а долча эстонски халкъо шийгара дика доакха дакъа наьцад Советски Союза халкъаша цхьоаьй шийгара фашизмаца духьала лоаттабаьча къовсаме, вай нокх гитлеровски захватчикех мукъабаккхара гIулакхa юкъе.

Советски халкъо цIаькха а диц ца долийташ дагалоаттадаргда майрача тIемахой, халкъа чIир лийхарий, шоай Даьхен паргIатон лоIамира тIемахой, халкъа чIир лийхарий. Шоай дошо цIерах доацаш я цар фашизмаца духьале денадера къовсам мел лоаттабаьбий сий долa гIулакхаш.

Корда толамаш дааханда Эстоне къахьегамхоша коммунизм хьалъяра сийлахь-доккхий декхараш кхоачашдеча.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ | СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ | СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ.

Дерригдунен кагирхойи студентийи барт-цхьоагIон форума

ДЕКЛАРАЦИ

24 сентябре Маскае ший болх чакхбаьккхача Дерригдунен кагирхойи студентийи барт-цхьоагIон форумо массане раьза а волаш тIаийцар дерригача мехкий кагийча нахаьнга мехкарашкен кхайкарал долш йола деклараци.

Халкъашта къамаш лоIам баккхархьуж мукъадахари духьа лоаттабу къовсам чIоагIбе, къаьнарча колониализмах юхедисараш дIадаха, халкъашта ерча эксплуатаце ихы мел йола формаш дIаяха езаш дола тхоай массане а юкъара декхар хетадеш, империализмаиен реакценен духьала лоаттабеча къовсаме хьа а баькиа лаьттан тIа чIоагIа машар оттабе кхадамленна дикагIа йола кхоане Iалашъе гIерташ долча оаха, 126 мехкарча дуккха миллионаш болча кагийча наьхен мехкарийн ниналашта, йоах деклараце тIа, айхьий форума байрахх, барт-цхьоагIон байрахх.

Дунен хьонал — хIанзара боеволча динамичнин низ. ЙоккхагIа йолча поколеней мугIараштa юкъе цхьана ятта цо хьонахчал долаш къовсам лоаттабу империализмана духьала, эксплуатацен лоален эIамарашнтед, кердача вахара эдани къатьм. Кагирхой — социальни къамий - кортамукъалени революцена, дукхача адамий демократически, антиимпериалистически боламаша доккха дакъа доацарап. Цар шоашкара доккха дакъа лоац къаьнара колониальни империш йохаеча, къона шоай лоIамера паччахьалкхенаш хьалъоттаеча а дегIайоалдаеча а.

Оаха, форуме дакъа лоацараша, бедгалдоаккх империализмана духьала, машар, демократи, халкъий ираз бахьан долаш лоаттабу къовсам чIоагIбеча социалистически мехкий кагирхоша лоаца Iалвьмате доккха дакъа. Социализм хьалъерий хьалхарча мугIарашка болх уж.

Тхо шеко йоацаш теш шоай кортамукIале бахьан долаш къовсам лоаттабеча, социалистически къонача шоай лоIамерчен паччахьалкхений халкъий, капиталистически мехкий болхлойи демократически болама, къахьегамхойи дунен тIа мел долча прогрессивни низийи вIашагIкхийттача низий чIоагIалах.

Оаха хьетаду, дунен тIа къовсам лоаттабеча цу низех хIарана империализм, колониализм, неоколониализм хIалакье, машарен демократен гIулакх хьалдаца низ кхоачаргболаш йолча, вIашагIкхийттача фронте къовсама юкъе шийгара доккха дакъа лоацаш хилар; даима а вIашин гIо-новкъостал деш а массе а мехкий халкъаша, кагирхоша лоаттабу къовсам цу фронта лард хилар.

Тха уйлаш цаIан я империализм —вай юкъара, моастагIа хилар тIехь, из паргIатонга бодача халкъий наькъа духьала латт, цо даим кхерам тIалоаттабу машара. Из къилза, дорха, хIана а низ боллаш моастагIа ва. Пурна лоаттабеча къовсамо дIадех халкъий, къахьегамхой, кагирдой низаш вIашагIтохнага, дIадех йоккха турпалали денали долаш хулга.

Лаьттан массе а дакъа тIарча халкъашта эггара чIоагIагIа бола кхерам тIалоаттабу тахан США империалистически гIозарий гегемонен агрессен политико. Малхбузен Германе, Англе, Франце, Испане, Португале, кхыча мехкий империалисташ — дунен халкъашта юкъе тийна болхи къоали леладара эггара чIоагIагIа бола американски монополей цхьоагIонхой. США-и кхыча империалистически мехкийн монополеша хьалдоаттаеш йола Испанера, Португалера, Къулбекъен Африкера фашистски колонизаторски режимаш — империалистически реакце бIехагIа йола белгало. ТIера кхоиса Франко, Салазар, Фервурд! ПаргIато яккха испански, португальски, къулбехьен - африкански халкъашта!

Дерригача мехкий кагирхойи студентийи лоIам хьал а лоацаш, барт-цхьоагIон Дерригдунен форумо хьадех: ерригача колоништен шоай мукъах доацача мехкаштен сей чекка а кхы къамаьл доацаш а шоай лоIам бала беза!

Оаха эх: дерригача тхоай сица а детаца а паргIатон лоIами бахьан долаш къовсам лоаттабеча халкъашцен кагирхошцен да тхо. Форумо тешшане дIакхайкаду цу халкъашца шо йизза барт-цхьоагIо йолаш боарам боацаш чIоагIа уж хьаллоацаш хилар.

Хьадда къовсам лоаттабергба вай хIьта, духха ха йоацаш Куба Республикана духьала, Вьетнама Демократически Республикана духьала, Кипрана духьала, Браззавиль столица а йолаш йолча Конгона духьала леладаьча тийшача балхана из хьалхеникача тайпара, халкъий паргIатонна гуччахьа хIама тоха гIертача империализмаи агрессен низашта духьала.

Деклараце тIа, белгаьа аьча, хьалхьокх ООН-ера ший законин бекъонаш юха шийна хьаш. Китайски Халкъа Республико нийсхонна дIадехаш дар а хIьта життя хIана американски бIунаша дIалаьца латта Тайвань яха тIайре шийна юхаликхар духьа цо лоаттабу къовсам а хьаллоацаш хилар, американски монополеша оттабаьраша цIий мехкадеш деча низашта духьала гIайтача Венесуэла, Колумбе, Гватемала халкъий повстанцаьта мугIахьа хилар, дIадех демократаштен патриоташтен тIаккупага дитар. Испанерчен, Португалерчен, Бразилерча а Суданерча а, Парагваерчен Мароккерчен, Иракерча а Камерунерча а, Венесуэлерчен Колумберчен, Гватемалерча а Пуэто-Рикорча а, Саудовски Араверчен Габонерчен, Гаитерча а Сенегалерча а набахтенашкара — хIана а демократически бокъонаши паргIатонаши телхаеш мел йолча моттигашкара уж мукъабоалийтилга.

Оаха, йоах деклараце тIа, тхоай мугIараш дIатох империалистически доала массе тайпа формаех шоай мехкаш мукъадахар духьа къовсам лоаттабеча Азе, Африка, Латински Америка кагирхоех.

Дунен дуккхача мехкашкара шоай духьалара политически тIемен доал лоаттадар духьа лоаттабеча къовсаме ше ийшачул тIехьагIа, хIана из юхаметтаоттале гIерт империализм цу мехкашка ший экономикаца чугIертарен уж лоалла оттадарен — неоколониализма новкъосталца. Дунен демократически кагирхой тIаьхьех оаха кортамукъа даьнача Азен Африкан мехкашка неоколониализм чуйолара духьала, Латински Америка мехкаш кхыча мехкий монополеша лоалла оттадара духьала лоаттабу къовсам чIоагIбара.

Машар безаши демократически мел долча низий декхар лоархI оаха кортамукъа даьнача мехкашта прогресса наькъаща экономически денIааxара мамогта новкъостал делгах.

Дерригача дунен кагирхой дегаш тIоэдаьнна хьеж духха ха йоацаш кортамукъа даьнача мехкаша социальни, экономически, политически, культурни доакъошкa, колониализмана духьаларен империализмана духьаларен фронт чIоагIъеча, машара гIулакх чIоагIдеча даьхача доккхийча толамашка.

Халкъаш вIашкакхоэкка а гIерташ, империалистически реакце массе оагIорахьара чIоагIъе расизмаи къамаи эгоизмаи пропаганда. Адамлента кхы дIахо сатохалургдац ший планета тIа расови гоамала ххувучаш хилара. Къулбехьен Африка сий дола патриоташ, Америка неграш — геноцида зуламерча политикана духьала тIагIертта лоаттабеча къовсаме шоай адамий бокъонаш хьаллоаттаеш мел бараш оахош хьаллоацаш хилар дIахойт оаха. Оаха, дерригача дунена хьалхашка чIоагIа дув буъ къамани расовин Iазапа массе формана духьала, йиза нийсхон новшали дола гIулакхаш халкъашта юкъе чIоагIдар духьа кхы а шерагIа къовсам боаржабе! Вай планета тIара хIара эIамига саги хIара йоIн цIека боси къами моллагIа тайпа цар дале а обществе цхьатарра бокъонаш йолаш хила беза.

Оаха, тайп-тайпарча мехкашкарча кагирхоша, студенташа, тхоай декхар лоархI къамий культураш юхадийнъяра, кортамукъа даьнача халкъий йоалун-дешар ца хоагга дIадаьккхара, къамах йола кадраш кийчъяра гIулакха мамогта новкъостал делгах.

Империализм — даим халкъий машаран кхерамаленнен бола кхерам. Цо массанахьа а тIема кхуврчаш уттаду, дунен халкъашта юкъе кхохкам лоаттабу. Цун агрессивни политика, сихдаь гера хьадар — термоядерни тIем хьоабар кхерам болаш да. Империализмо пайда эц дегIаухача мехкашта юкъерча вIашдухьалеенех. Цудухьа лоархIамо да, кортамукъа даьнача мехкашта юкъера территориальни къовсамаш машара наькъаца къестадар.

ХIанзарча хьалашка къаьстта а лоархIаме да ядерни йоаца зонаш хьаяр, массе тайпа тохкамаш сецадайтар, ядерни гера доаржа ца дайтар а из цIендаь дийхха социалера духьа, наьха территорешкара тIема базаш дIахийтар а тIадоалдаь бIуяаш арадахар а духьа, реваншисташ ядерни герза тIа ца яхачийтар, массане а цIендаь гера дIадаккхарам духьа халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбарал кхы тайпа гIулакхаш чакхдахар духьа халкъашен кагирхошен лоаттабу къовсам чIоагIбар.

Машар бахьан долаш лоаттабу къовсам — из да империалистически реакце низех къиза тоссавалар. Доккха денал дIадех цо. Дунен кагирхой тIаьхьех форумо ерригача поколеней вахар бахьан долаш са ца кхоаеш лоаттабеча цу къовсаме тIехьашка ца боалаш, денал долаш, майра уж хилара.

Тхо кийча да Малхбузен Германе кортош хьалъийдеш долча милитаризмаи реваншизмаи низашта духьала, ядерни гера цу низашта кара дахара духьала, германски машара договора кулгаш яздайтара тIехьа а цу ларда тIа Малхбузен Берлина проблема къоастаяра тIехьа а, германски шин пачхахьалкхена юкъе переговораш яра тIехьа Германерча машар безам долча дерригача низашца цхьана чIоагIа къовсам лоаттабе.

Къамий лоIам бахьан долаш лоаттабу къовсами машар бахьан долаш лоаттабу къовсами — шаккхе а цхьан процесса керттера доакъош да. Дерригача дунен тIа чIоагIа машар оттабар духьа халкъаша лоаттабеча къовсама юкъе лоаца доккха дакъа да къамий-кортамукъален боламо доаха толамаш. Машар бахьан лоаттабеча къовсамо, дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбар духьа лоаттабеча къовсамо машара низаш доахача толамаша доккха новкъостал ду халкъаш кортамукъа дахара, политически, экономически, культурни гIулакхашта уж шоай лоIаме хилийтара.

ВIаши сий дарех кхыча пачхьаьлкхений чурча гIулакхашта юкъе ца гIертарен ларда тIа тайп-тайпара социальни строяш йола пачхьалкхенаш машаре яхар хIанзарча хьалашка эггара реальнегIа йола политика я, дунен термоядерни тIом хилара новкъарле е а чIоагIа машар Iалашбе а могаргдолаш йола.

Оаха, йоах деклараце тIа, чIоагIа хьаллоац Iазапе доахача халкъашта цар шоай къамаш лоIам баккхар духьа лоаттабеча къовсаме хорда аьттув бола хьалаш хьахулийташ йола машаре дахара принципаш. Машаре дахаро кхетта стимулировани ю капиталистически мехкашкарча болхлой болами демократически низаштен прогресс бахьан долаш цар лоаттабеча къовсаме.

Дунен кагирхой тIаьхьех форуме дакъа лоацараша лакха фийлал йолаш хилара. Дахаш долча низий барт эгIабе гIерт дунен халкъашта юкъера реакци фуннагIа дале а. Къовсам лоаттабеча къона барий декхар — шоай мугIарий цхьоагIо чIоагIъяр, империализмана духьаларча фронта массайолча участке лоаттабу къовсам цхьан бартаца хилийтара дуккха адамаш, дерригa демократически низаш тIаьхьехар. Цхьана кхийтта хьинаре къовсам лоаттабарца мара могаргдац пайна реакцен тIемен низаш тIехьашка даха. Кагирхой антиимпериалистически, демократически фронт кхотаенен цхьагIо йолаш хилар моллагIча тайпара даь а мел даро новкъостал ду империализма планашта. Тхо шуга кхайк, дерригача лаьттан тIара кагий нахи мехкарийи — моллагIча къамах, расах е континентера шо дале а, — чIоагIъе демократически кагирхойи студентийи болама боевой цхьоагIо.

Кагий нахи мехкарийи тIаьхьех деклараце массе мехкий а континентий а кагирхойи студентийи дунен халкъашта юкъера демократически прогрессивни болама цхьоагIон эза байраках лакхагIа айяра. Из чакхйола тIаьхьехамца:

Планета къонах — мугIараш къахетагIа!

ЦхьоагIонца — кеталоне!

(ТАСС).

РОСТОВСКИ ОБЛАСТЬ. Къона Усть-Донецки порт семилетка морашка Российски федерацие эггара а йоккхагIчарех цаI а хиина дIайахна. Волго-Балтийски хи тIара нийса болх бе болабелчарах порте деарши йола ламхбениаб. Цу порте гIолла чIанкхбуьргба къилбаседа-малхбузехьа дIабохьийтаза бола дукхагIбола хIор. Укх шера тайжача Дона йистера хи артере гIолла дIадохьийтаргда 150 эзар тонн доагар.

Порте хьалха латтанз а дукхагI-болча дакъо хIор тIеботтаи болх кхулбелахь участок. ... Участка бала дика бу такелажни бахаама хьалхана хьежа... Цо дика лавзбу коммунистически къахьегама ударница Е. В. Кудинова. Цо шей ханна хьаа евача ремонт, хуьц болата мушаш, царна Iамийна участка ерригa механизмаш.

В. ТУРБИНА сурт. ТАСС фотохроника.

ТАХАНЧУЛ КХОАНА ДУКХАГIА

Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода цехий, установкий, смений, бригадий коллективаша шерра социалистически дагь йоаржаьй Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 47 шу дизача денна сийленца накъа яхара. Яхьо дешгара денга совдоах технологий къахьегама толамаш.

Битум, парафин, сийрда продукташ арахецара вийс бетта план 20-ча сентябре кхоачашъьй завода коллективо. Валови продукци арахецара 9 бетта план 24-ча сентябре кхоачашъьй цо. Московски 15 предприяте коллективай болам хьал а лаьца лакха дикал йолаши пачхахьалкхена зе дергдоацаш продукци арахецара боккха къовсам лоаттабу коллективо. Цу дакъе вIашагIа йоххеш я тайп-тайпара бюроши, дикагIйола балха опыт шерра дIайоаржаяра йола школаш, кхыйола мероприятеш.

Завода установкий коллективашта юкъе хьалха латтачарех я Абасалиен Мамеда кулгалду № 1 йолча установка коллектив. Коммунистически къахьегама сийлен цIи леларча цу установка коллектив вийс бетта план 10-ча сентябре кхоачаш а ярь, цу хана дола иттлагIча бетта чотах къахьегош я. Эзараш тоннаш я цу бетта чотах арахийца продукци.

Установка кIанз арахеца керттера продукци уайт-спирит я. Хьалха лакха хиладар цу продукце дикал. Тайп-тайпара наькъаш техкаш, рационализаторски предложенеш керда методаш балха юкъехухьаш дукха къахьийгар технологаша продукци дика хилийтара. ХIана мехкдаьтта продукташ кIезига йоа, арахецача продукце дикал лакха я. Цуьга дIабода мах дикка лохбенна, пачхахьалкхена дукха эзараш сомаш яхача кхоадаь.

Политико-массови болх дика вIаштIехьбаьккхаб установка технологаша. ХIара денна газеташ, журналаш деш, беседаш ю.

Дуккхача къамах болча нахах латт установка коллектив. Укх тIехьарча хана цхьа моттиг хиннаяц къахьегама дисциплина телхаеш. Шоашпа яхьа аьнна коллективаш тIаьхьийтай цар къахьегама дисциплина телхаерашца къовсам лоаттабара. Кастта кино, театре, концерте цхьана вIашагIа а кхийтта ух технологаш. Барт тайначa коллектива карагIдуьйла дика дараш дукха да. Керда балха венача сага шоай опыт дIалуш дукха къахьег хIара технолога. Масала, дIадахача шера цхьаьнха балха гонзал йоацаш балха вера цер. Григорьянц. Ший балха опыт дIалушцуцна дукха къахьийгар оператора Костиков Димтре. Массехъ бутт боалламехьа оператора гIончала вахa экзаменаш дIаелар цо. Пул тIехьагIа яхы дукхагIа къахьега волавехар из оператора гонзал Iомара.

Октябра дезача цIейна сийленца накъа яхара коллектив доп денна итт бетта план октябрь бетта хьалхарча деношка кхоачашъе. Валови продукци арахецара шеца план цхьайтта бетта кхоачашъе лерхI цар. Укх деношка къаьстта дика къахьегаш ва оператор Дворецкий Юрий, оператора гIончаш Двойников Алексанлр, Прескудина Валентина, кхыбараш. Уж массара доп тийша ва хьалхашка лаьтта декхараш кхоачашдергхилара.

В. КОСТОЕВ.

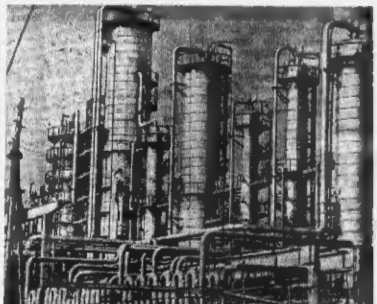

Олера тIарча Шведтера мехкдаьтта чакхдоаха комбинат ГДР йоккхагIчарех химически предприяти я. «Дружба» яхача мехкдаьтта проводах чакхдувлаш СССР-ра дIаух цу комбинате доа мехкдаьтта. Ер шуИястедоалаш Шведте чакхдоакхаргда 1,2 миллион тонн советски мехкдаьтта. 1965 шера комбината мощность шера 4 миллион тоннага кхоачаргья.

Сурта тIа: Олера тIарча Шведтерча нефтехимически комбинатера мехкдаьтта чакхдоахача установка цхьа дакъа.

Центрабильда-АПН сурт.

ТIЕХЬАДИСАЧА ГIУЛАКХАШЦА—ЦАХАДДАШ КЪОВСАМ

Вай мехка коммунизм хьалъеча йоккха моттиг дIалоац советски кхалнаха. Уж бIаргагургба мичахьа а, хьайнала къахьегача моттиге. Мехка рузкъаш дебадеча боккха низ а хиина дIаоттай советски кхалнах.

Хьалха, пачхахьа вамалахьа Iаьржача боадоне яьлла лоамаи кхалсаг тахан шийн иразера вахар къахьегамца хоадеш хьайоагIа.

Цхьабакъда, белгалдаккха деза, къахьача замах юхадисача Iадатий наькъаница кхалнаьха бокъонаш телхае гIерташ бола моттигаш хIана а вайна юкъе хилар. Масала, Ведана района Оргжоникидзе цIерахча юртбоахама артела член ва 1912 шера ваь Хашуков Шахбулат. Сесаг а беркаш а доалашехьа 1958 шера шин сесаг йоалайир цо.

Иштта цунах тарра, 1960 шера Машалигова Шайманах ший сесаг а аь шиина а сесагаца вахаш ва Карл Маркс цIерахча колхозера 1936 шера ваь Ахмадов ЯрагIа а.

Цул а дикха гIулакх дар Дышни-Веданарча Исаев Сайд-Хьамзата даьр. 1948 шера ль 5-ча классера дешархо Беркева Нану йоалайир цу эхьдайнача сага. Ведана района кхихьа судо ше бехктоккаме эзача тайп-тайпара бехкалонаш лехар Исаева. Цхьабакъда, Iадатий гIулакхаш леладечоа де доагIаш дола тайлар дац.

Цу лакхе бийцача законаш телхадераштa уж гIулакхаш нийса доацилга дIа ца хайтарах бехке ба моттигерча зорти Советтийн кхалнаьха советтийн кулгалхой а. Цар шоай болх ледара лелабеш хиларах да из.

Вай вахаре хила ьхаьа долаш дац цу тайпара эхь дайна гIулакхаш. Ший овлаш а тIехьа дIадаккха дева юкрача замах юхедисарех цаI—кхалнаьха бокъоний сий доаделга.

М. ЭЛЕНДИЕВ.

БОАХАМО ЛУ ПАЙДА ЛАКХБАРА НИКЪ

Дукха ха йоацаш московски предприятеша дIабелабаьй арахецара хIара наделин рентабельни хилийтара къовсам. Цар дIадолаьхь гIулакх дог раьза хиина хьаллаьцад «Красный молот» яхача тха завода коллективо. Тха завода коллектив укх тIехьарча шерашка дика къахьегама толамаш доахаш хьайоагIа, хIаьта алда дезаш да коллективо ший ерригача тероппех бизза пайда эцаш аьнна. Цхьайола лалелеш пачхьалкхена ше деш арахец. Царех я грознеи 9 МГР яха насос, болта сиптиеаш, кхыраш. Завода болхлоша аалеон продукци арахецара план тIехкхоачашъьь яла а, яхь цена коллектива планах лаьрхIачул итташ эзараш мах бола продукци кIезигагIа арахийцай. Дукха кIезигагIа арахийцар нефтеаппаратура, оборудовани, кхыраш. Дукха ше дул цхьанцхьайола продукци бран йолаш арахецаш хилара.

Укх шера 18-ча сентябре завода технико - экономически совета заседане цеха кулгалхоша дакъа а лоацаш дийца а хийца массеха мероприяти хийчийр. Цар торо хулийтаргья кхоачамбоццараш балха юкъера дIаяла, производствана пайда бе. Совета тIаьхьийхар завода беррига болхлой московчий болам хьал а лаьца пайда бартбола продукци арахецара шерра социалистически яхь йоаржае.

Декхараш тIаьнцарах доалаш дац гIулакх. Боахама, партийни, профсоюзни организацеша пийса вIаштIехьбаьнкха бола болх. Завода производствени - диспетчерски отдел декхарийль я планах оттальча ассортиментах продукци арахецийта цехий кулгалхошкара ялалеха.

Москвичий масалах тхо декхарийла да арахецача продукце мехдолашка хьажа а хьежа къахьегар мотта керда араш хургйолаш бола вIаштIехьбаьнкха. Цхьайолча деталий конструкцешка хьажа деза, торе эза технологи, дикагIа пайда эза бола оборудованех. Къаьстта боккха лоархIам болаш да арахеца продукци лакха дикал йолаш хилийтар.

Арахеча продукцега кIезигагIа ахча дIагIоргдолаш наькъаш техкаш болх дIабелабаьй завода коллективо. ВIашагIа а ялла болх беш я нормировани ара йола 9 цехера, 4 конструкторски бюро, экономически анализ ара йола завода юкъера бюро, тIаьхьенаш ялаетси.

Москвичаша дIабелабаьча болам дика пайда эцара стенца тIа латта болхо декхарийль ва шаштта дукхайн котала кхоле, инженера дикагIйола технологи кийчъе эза, цеха, участка бригада кулгалхоча дикагIа вIаштIехьбаьнкха бера болх. Цунга хьежжа кIезигагIа хургья вахьа йолаш бола продукци, торе хургья пачхахьалкхена бIаьш эзараш сомаш ахча кходе. Из декхар кхоачашдара низ ца кхоеш къахьегаш я тха завода коллектив.

К. ГОТСКИЙ,

«Красный молот» яхача завода керттера экономист.

РУЗКЪА КХОДУ

Доагора кхом дика барха белгальяьнии дукха бригадаш я. Ер цу доладеча дена тепловозий машинисташ, цар гIончаша пачхахьалкхена кходь доагор 5 бIаь сомгIа тонн я.

Цеце коллективо доккхал ду пов. Шеховцов сакна болча машинистех. Укх шера цо кходь доагор 36,5 тонн сомгIа да. Цу юкъа хIаране 25 тонн доагор кходаьд машиниста ии. Коваленкос, Блохина, Сергиенкос, иштта кхы дукхачар.

Ши-шегIа хьахиина зан уж къахьегама толамаш. Цхьа низут ха зехьа ха йоаеш болх нийса вIаштIехьа баккхарах даьхал уж толамаш. Из болх дика вIаштIехьабаьккхаб машиниста-инструкторашa ии. Коломытова, Айрапетова, кхычар.

Депо инженерно - технически болхлоша дика тIаьхьежам лоаттабу хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара.

Октябра дезача цIейна сийленца накъа баха лерхI депо ремонтникаша. Цар ремонт аь арахеца поровозаш дика болх беш ду. ХIане локомотивни парк Iана замах болх бергболаш кийчъеш ба уж.

Иштта дика къахьегаш ба пассажирски поездий машинисташ. Царех дукхагIбараша 9 бетта план хIаьале кхоачашъьй. Къаьстта дика къахьегаш ба машинисташ ии. Бериже, Полтеранкий, Чолидзе. Царех хIаране дукхьал укх бетта кходь дизельни доагор кхо тонн я.

Г. АНОХОВ.

ДИКАГIДАР ДIАДОВЗИЙТАР—ИЗ БАЛХА ЮКЪЕДАХЬАР

Iилманен техникан карагIдьаьнача кердача пропаганда яра кIезига опыт Iоаьлац «Октябрьнефта» нефтепромыслови управлене. Пропаганда тайп-тайпарча формаех пайда эц укхаза: дикагIйолча опыта школаш, технически семинараш, лекцеш, совещанеш, конференцеш, Iилман-технически кинофильмаш хьокхар. ХIара цехе, конторе вIашагIъеллай технически информацей общественни бюро. Общественни дьхсане вIашагI а елла боах беш я Iилман-техническа обществоо, иштта изобретателийи рационализаторийи общество, экономически анализа бюро, технически нормировани. Цу дерригашца план кхоачашъяра чIоагIа гIо ду мехкдаьттехошта.

Мехкдаьттехой ерригтсоюзни социалистически яхье «Октябрьнефта» НПУ укх шера тоьлаш хилар, бархI бетта производствени программа цо тIеххкоачашъяра, продукцета дIадолар 4,4 процент лохдара — уж дерригаш а шихе белгальяча организацеша дакъа а лоацаш даь да.

Масал доаладе йиш я чакхъьхача мероприятех хьахиначох лаьца. Дерга балха гонзал ца хилирах производства норми кIоачаш ца ерай дукха бар шу доладун мастера иов. Мирошникова кулгалдеча бурув дертача бригаде. Укхала вIашагIгъеллар дикагIйолча опыта школа. Массеха бетта балхара дIайодачей балха хьайоагIачен шин смена болхлой савцар цу школе деша. Ший специальностах хIаране дувцар новкъосташта кердадар, цар балхацара кердадараш хьаIомадора. Иштта дешаш ши бутт баьнначул тIехьагIа кхыча тайпара болх бе болабелар бригада членаш, аккъебелар хIара болхлочун балха гонзал, дикагIа вIаштIехьбала болабелар къахьегам, хIаьта № 34 йола буровой 13 ди хьалха бурув тоха аьккхдар бригадо.

ЦБТИ-ра айтача технически листокий 59 номерга хьежар технически информаце общественни бюро, царех пхиъ балха юкъеахьа рекомендаци а елар. Пойт-Берте тохкаш ла ии. Ракевича, Севостьянова «Имплюзи» яхача методах скважиной забоюшта скорости обработка яра лола авторски свидетельство.

Дика хьокхамаш тел технически семинараша а. Масала, пайдане яр «Парафин юхедижарца лоаттабу къовсам», яхача темах йола семинар. Литература выставкех хизга чудаькхача турбай кусокашн бIарга а йойташ хилар из. Цул тIехьагIа 6,9-негара 229 процентага кхачална парафин доалла мехкдаьтта дуча Пойт-Бертерча скважинашка пайдаргIоленош турбаш юкъеяхьара эксперимент е яьрхIар семинаре хиларашa.

ЦIабахача бархI бетта 140 технически темах йола беседа яьй, 50 сомгIа Iилман-технически кинофильмаш хьокхад бригадашна, участкашка, гIишлой объекташка.

Хозза дуъца безам ба са дикагIчоа пропаганда ярен из балха юкъедахьарен дукхагIа пайда луш йолча цхьана формах — шоай ераш санна йолча предприятешка, ВДНХ-и производствени командировке ахарах лаьца.

«Октябрьнефта» НПУ технически бюро балха юкъера эггара доккхагIа йолча кхоачамбоапарех цаI да из. Укхаза Iалвьмате дукха халкъа ахча производствени командировкашка дIаухийт, хIаьта цунах хьахулаш хайра хIама а дац. «Черноморскнефта» НПУ автоматизировании котельне опыт хьаьаца август бетта пароводимой цехера 3 саг вахар Краснодаре. Доалир 30 балха сага-ши. Юха цIа кхаьчар... Регулянк ен йола поплавной клапан оттаяра эIамига предложени мара хIама ханзар. Iилман-технически общества совешане вывод йир цар: уйла я негардолаш я «Черноморскнефта» НПУ автоматизировании котельне схема. ХIаьта котельнена хIайа автоматизаци яьчул тIехьагIа а ца еш. Из опыт шоай балха юкъеахьара, цу тайпарча командировка хьалхе уйла е езаш яр.

Кхы дикагIа гIулакх хиланзар Пятигорске бахарах а. Кхьь шийнахьа хилар цига «Октябрьнефта» НПУ-ра командировка вахийта 17 саг. Овлаш за дарра юха цIа баьсса баьккар уж. Станокашта ремонт ю первоклассни заводи тIеххьарча техникаца ясда керда яьикха мастерски вIаши хуьнадала дукха хIама дац. Поточни лини оттаяра опыт укхазара вIалла хьаэце а танаш я.

«Дагнефта» нефтепромыслови управлене производствени экскурсе 19 саг вахар август бетта. ЦIаьхха а заключени оттайир: «Командировка во вIаштIехьаккхарал шоашта ши нийсдаларахи скважинашта капитальни ремонт яра бокъонца хьажа кхензар. Иштта чикхьене дукхагIйола производствени командировкаш. Нах балха тIерабувла, пачхахьалкхен дукха рузкъа дIаухийт, хIаьта хьахулаш пайда а бац.

«Октябрьнефта» НПУ технически информаце бюрос шийна цига фуд командировке дIавахийтача саго пайданера фу дахьаргда а хиожаш нах дIаухийтилга да-яха ца.

Хозза уйла а, аь лап массаза рекомендаци къилбаседа-Кавказски совнархозерча технически информаце Центральни бюрое а. Масала, дукха ха йоацаш технически информаце Центральни бюро хьанах Баку «Азнефта» промыслашка вахха бархI ди доаккхаш хилар шийт саг. ЦIабаха цига веза а дийна цхьаккха пайданера хIама ца доаш цIа баьхкар уж.

ВДНХ командировка балха 108 сага-ши доалир «Октябрьнефта» нефтепромыслови управлене бахалгоша. ХIаьта фу хилар цунах? Москвера цIабаьхкача шоаш доадаьча ахчанна бухгалтерски отчет а енна шо-шоай балха кIа-юха къаьстар уж. Цар баха выставке гангьердарца чакхдаьлар из.

ДикагIйола опыт — производствени резервашта керттIа пайда эцара дола ший халкъа рузкъа, яш ба.

ХIара производствени командировка шийх дIалаза ахча шоаш, кхоаза ... гIулакхаш вIаштIехьдаха декхарийла я «Октябрьнефта» НПУ технически информаце бюрой Iилман-технически обществой.

Керттердар — дикагIчоа дукхала пропаганда ла а ца Iеш, кердадар кхы а Iомалеш шоай производства балха юкъедахьа деза.

Т. БАЛАШЕНКО.

«СЕРДАЛО»

2-гIа оагI. 29 сентябрь 1964 шу.

ПИСАТЕЛА ДЕНАЛ

Н. Островский ваь 60-шу дизарга

Тхъа нтт фашистски бомбардировщикаша нясаш нийса доаца тIом болабир транспорт дораеш хиннача матера. ЦIий Iоухаш чов яь хиина матрос Куропятников шиӣ новкъостаща цхьана катер бахьан тIом беш вар. Санхетам чура ваьннача хана санитарашта, кораваьча цун бушлата кIалхара коралир цхо чаххбаьнна, яьга облешкаш а йолаш дола «Мишта чIоагIлора болат» яха книжка.

Вене профессиональни Союза КхоалагIча Деррига дунен конгрессе хиннача хана шийна зайна тамашийна хIама дийцар писатела Полевой Бориса. Цунга цига хьоашол тохийтар къоначча неграпа, шиӣ цIи Корчагин Павка я аьлар цо.

Бхе-летача хана цо боли баьб гIишлоптъеча парте мнера подрутпый волаш, хьуна юкъе гIолла пикъ буллаш яр из. ТIахьожаш болчар къаьнча гIулакхашта чоагIа раьза. Бацар болхдой. Къиза тоIазар дир полице бунт хьоаьраща, лоздаь дийхх а тохкаш а йолаш джунгле дIаккхессавер зIамига мнер. Мотттигера профсоюза зIашагIьеллача кора а ваь ше волча чуволлавир из. ХIама даццар кIаьнко, цIий Iоттадора. Иэ дIабоалаш латтар цун.

ЦIен-лае «Мишта чIоагIлора болат» яха книжка дера цунна. ЧIоагIа сакъердам болаш деша волавелар зIамига негр. Цунна хьалхашка хьалелладелар тамашийна, гаьнара дуне, из диза дар денолах, паргIатарча къаьегамах, къонахах, доблестах. Книжка тIа ювцаш йола турпалий образаш дийх мел ду — советски кагийча наьхеи мехкарийн сибатеш ме доцу, ухахочи чIоагIагIа безам бер вахарга, тешам болар шиӣ ницкъа: цун зIаштIехьдаьлар хадача цамогара дIахаралла. «Шиӣ дог юхаметтадаьллача» книжка турпала цIи тиллар кIаьнка шийх.

Дукха дуща йоаш я тамашийна из болча, Островский Николая цIи хезача книжках, цох шийх а цун вахарах а хьаьца. Цун вахар за яздархочун-къовсам лоаттабечун сийлахь-йоккха граждански котало.

Хеталу цун ехел пхьеакха тамашийна хIама доацаш йолаш санна. Из вахар да революце а граждански тIем тIа а дакъа дийцача бIаьн, зоараш барий дир санна. Керда вахар хьалдеш латтача миллионаш болча советски наьха омалашта тара а цун оамал. Цхьабакъда, цун вахар, денал сийлахьа хьокхам а хиина дIалттад шиӣ халкъа тешаме гIулакх деш барашта.

Николай Алексеевич Островский ваьв 1904 шера 29-ча сентябре Волынски губернерча (хIанз Ровенски область) Вилия яхача юрта, белхалочун дезале. Цхьайтта шу даьнача дена дIадоладир цо шиӣ къахьегама вахар. Октябрьски революце сомабаьккхар зIамигача сага классови сакхетам. 1919-ча шера Островский — комсомолец — шиӣ лоIамах тIем тIа вахар. 1920 шера хадача чоано толхайир цун уназцIепо, цуа тIехьагIа дукха ха ялалехьа цамагаро а хьинарерча къовсамах а балхах а ваьккхар къона коммунист. Цхьабакъда, тIем тIа а къахьегаме а хьахиина турпала денал дохавзар Островске. Метта висача цунна дагадаьлар цхьа хIама дир: мишта гIоргвар-хьотI пешкъостий болча юха, сениц, мишта хургвар-хьотI шиӣ халкъа пайдана. Оамаль чIоагIа, ленински идеяш керта чу йоадкаш, дахарца безам болаш хиларо новкъостал дир цуьнга хала цамогар эшае а наьха ираз бахьан белаш къовсам лоаттабеча наьха мутIарашка нийса моттиг лаца а.

Революце белар Островскена кхетам, шиӣ декхар довзаш вола саг вар. Партеи комсомолой белар цунна низ, денал, Iожаено массайола а дукха а сийлахь-боккхача наьхъа тIа нийсъялу халонаш эшае. «Парте малхо сийрдабаьккха тхира зIамига тIадам ба со», — яьхах Островске.

Вартвеаца лазар кхийттача шерашка новкъостаща дьехар дарах Островске бе белар шеро. БIаргаса дайна, дIа-хьа ца вервалуш, дегIаца масса а хана лазар долаш волча хана шиӣ хаарча нахах книжка яздеш вар из.

ТIехьагIа Островске хувцар: «Сох писатель мишта хилари? Стройна юкъера ваьккхар со цамогаро. Са хиза вIаштIехьлацар ювана шиъе, дIа-хьа деладацар, хIама бIаргагалар. Вахаро сонц хьалхашка декхар оттадир — керда гора караца. Духхьал цо хадвоалавир со еррига фронте наступлени сен латтача пролетариата мутIаранга. Яйе йиш а бIаргаса дайча а дIа-хьа ца хьоалуш а. Сенах лаьсогда! Новкъостаща сага аьлар: «Яйе хьайна бIаргадайначах, хьай ха дийзачах. Ялде парте байраха кIал Советски Iаьдала бахьан лоаш къовсам лоаттабарех. Цох яде волавелар со а. Из я «Мишта чIоагIлора болат» яхача книжка керттера тема. Из книжка яздеш дить шера болх йир аз. Бокхача безамца тIайцар кагирхоша из книжка—из дар са вахаре хиина доккха дикахетар».

1934 шера писатель Iистеваьлар «Мишта чIоагIлора болат» яха роман яздаь, цу хана волавелар из шолагIа произведени — «ДуIо баьраш» яхе, политически а антифашистски а роман оалар цо цох. 22 декабре 1936-ча шера Iожаде хозадир Островске Николая турпалера, хоза вахар.

Шиӣ творчестваца Н. Островске хьахьокх денал долча, кхетам дуча художественни литература низ, цун керттера декхар лердIар Островске вахаре хиина аргалоаш хьахьокхар, вай ханарча турпала образ хьакхоххар, «кердача, цIаккха хьалха да хиннача, коммунистически мораль йолча сага, къаамен дикача сага» образ хьаьр. Цун произведени — из баькъйола а эггара хьалхарча турпалерча советски кагирхой вахара а къовсама а художественни летопись я.

«Мишта чIоагIлоча болат» яхача романа турпал Корчагин Павел шийх йоллаш ва революционни ханарча сага оамалаш, гIулакхаш. Шиӣ коаластенна цIерала, кхохнена хIаккхача гIертарга, чIоагIача оамалга дилхача из турпал цхьан мутIаре латт эрсий классически а советски а литература дикагIа йолча художественни образашца.

Корчагин Павел — из духхьал цхьа турпал ма, Островске Николай шиӣ автопортрет а дац из. Корчагин Павела дукха оамалаш, духхьал цхьан Островске, дикача сагакъовсам лоаттабечун хиина ца Iеш — уж советски общества хьалхарча мутIарашка латтача наьха я.

«Мишта чIоагIлора болати» «ДуIо баьраши» яха романаш хане дицдаьдан. Фашизмаца лоаттабаьча тIем еIа деррига дунен исторически котадо лаьккхар советски наха, цу книжкашта хьалхаеньча тIехьено. Тахан а тIехь кхетам лу Островске книжкашта къона тIехье хьалхдеча. Из тамаш а яц. Островске шиӣ хIара дешача, уйланца, хIара художественни образаца хьахьокх мел лакха да сага вахара мIаьн, халкъе ираз а машар а бахьан цо лоаттабу къовсам а къахьегам а.

«Сага эггара дезагIа дар — вахар да. Цкъа мара хилац цун из, бакъда ваьхе чаккхала веза, шийгара яьнна эсалаш, кIезигаш, доастамал дага а ехка тIехьагIа эхь хета дезаргдоацаш, леча хана са деррига вахар, са деррига низ, дунен тIа эггара хозагIа долчоа — адамле мукъадаккхара къовсама хIадалар ал» аха йиш хургйолаш. Советски кагирхой боевой девиз хиина дIаэтта Николай Островске уж дешаш доаьш да тайп-тайпарча мехкий миллионаш болча наха. Цу дешаца йистедоахих шиӣ «Инди хьаллар» яха книжка цIи хезача паччахьалкхен а общественни а дехкела Джавахарлал Нерус.

Островске романа низ латт из вахаро цо хьакхелла произведени хиларах, писателе шиӣ дог, къахьегам, халкъаца шиӣ боккха безам, кердачоа духьал къовсам лоаттабеча мовсагIчунцара шиӣ беррига цабезам, къовсамцара, творчестванцара шиӣ боккха безам дIабенна произведени из хиларах. Духхьал из бахьан ва лаш да дIакха ха ювцаш дола цун романа шиӣ берригача чулоацамца тIайоагIа ха ювцаш, йиза гуманизм йолаш, къона тIехье кхеча писателага дакъа лоацийташ. Цу деррига неша лу цун образашта художественни низа а дог тохадолийташ бола тешам а.

Боккха мах баьб Островске книжкай цIи хезача доаза дехьарча писателаша. Ромен Роллана, Джек Линдсейна, Луи Арагона, Стоянова Людмила, иштта дукхачарна а цун турпалашка бIаргагора художественность, цун боккха мах бе хор. «Мукъадаьннача, иха хьахиннача, сийлахь-доккхача шоай халкъаца цхьана цаI ва хьо, хьо халкъаца ва из гIалдахача хана а из гIертача хана а. Хьо ва халкъаца, халкъ да хьоца — иштта яздора писателага творчества халкъал белгалдоаккхаш Ромен Роллана. «Из книжка, — яздора «Мишта чIоагIлора болат» яхача романах Джек Линдсей, — декнхал дайт саг яа цIи хидарах».

Островске Николая тIехдикка творчества деррига дунен литература юкъедхай, хIаьта писатель ше Шолохов Михаила дешаца яьча цIха, къовсам лоаттабе, котувла. Даьхе еза Iовахалара сийлахь-йоккха хьокхам ба.

Юрий ПУХОВ.

29 сентябре 60 шу доал «Мишта чIоагIлора болати», «ДуIо баьраши» яхача романий автор гIоралаьнна волаа советски писатель Николай Островский ваь. Укх деношка Москве Горьке улицагIарча Н. Островске тIехьера бетташ даьхача музей-квартире дукха нах ух.

Кхаьт-кхаьта экскурсе еш хул Н. Островске сесаг — Раиса Порфирьевна Островская.

Сурта тIа: музее «Мишта чIоагIлора болат» яхача романа раздела гарa нах хьожийташ йоал Р. П. Островская.

Л. Иванова сурт. АПН.

Н. ОСТРОВСКЕНА ХЕТАЯЬ САЙРЕ

Укх шера 26 сентябре г. Грозне Катаяма яхача поселкерча № 37 йолча школе хилар цу школа комсомольски комитетон № 3 йолча библиотекой кийчъяь сийлахь-воккха писатель Николай Островский ваь 60 шу дизара хетаяь сайре.

Цу сайрене веннавар Островске доттагIа хиина Грозне вах къаьнара коммунист, воккха большевик Хрисанф Павлович Черноквова. ЧIоагIа дика хеташ, зизий букет а ениа тIайиаар цо гулбеннача дешархоша а бахача нaха в, «Батько» оалаш хиннав Островске Черноквовх.

Черноквова дувц Островскепа шиӣ хиина гIулакхаш, деш цо шийга яздаь письмош. Воккхача писателах лаьца цо оалача хIара дешага чIоагIа лазувeI гулбеннача наха.

«Мишта чIоагIлора болат» яхача шиӣ книжка тIа Островске йоаз: «Сага эггара а дезагIа доза хIама — из да вахар». Шиӣ вахар зIадехнал писатела советски обществана дьле. къамаьла йистедоахих Черноквова.

Школа комсомольски комитето № 1 йола комсомольца сийлен удостоверени делар Черноквова.

ЧIоагIа сайрена раьза хиина дIа-еха къаьстар цига хиннараш.

Е. АВДЕЕВА.

Хургболча хьувкъама терко ю

Шаьла производственни управлене XX-ча партсъезда цIерахча тха колхоза лаьтташ чIоагIа бIеха дар. Дукха яр укхаза тайп-тайпара йоаргIаш.

Оасаро ялат чуэцача хана чIоагIа новкъарле ю, хьувкъам наьха сийна лохбу.

ХIана дар из иштта?

ХьалхагIа оахаш хиина лаьтта механизаторий лоIамах дар. Царна цхьаккха тIахьожам лоаттабацар. Цудухьа лаьтта тIеха, галаш йолаш аьхе хулар. Шолги сиенах аьха гектараш дукхагIа тIалзйиича цхьаккхъа хIаман сагота бацар уж. Иштта аьха чIоагIъенна галаш дисковни лущильникоцаеи мажхашнеи четтол рельсови волокушашца а йохаланар. Цу тайпара кийчлаьча кхаь тIа агротехника яххача бесса ялат дIадте вIаштIехьдалац. Фу доагIаш бесса кIоарга дIадувцар, дукха техника йохайора.

Лаьтта во кийчдар оасарана пайданегIа да. Ца йохаеш ялата гIалашта юкъе доаххаш хул тайп-тайпара бIеха ча, бьций гIа. Оасар сихделча из дIадаккха кхебац механизатораш. Ялат дов.

Тха колхозе болх беш ва хьажкIаш делаеча механизированни звено звеньевой Домалиев Iаьла. Шера шера хьажкIаш дика кхееш ва из механизатор.

Колхоза эггара хьалха агротехника бокъонех лаьтта аха а доаххий толамаш даха а волавелар Iаьла. ХьалхагIа наха тамаш йора кулгаца болх ца беш цо дика хьажкIаш кхеарах. Бакъде, хIама цунна кхьча бесса бIаралхьеж.

ДIалахача шерашка хиина тIалаташ дIа а дехха ков. Домалиева саьна лаьтта кийчде, культураш тIугулакх де баьнаб Хамзатов Ахьмаза кулгаллеча бригада механизатораш. ХьалхагIа мел аьха участкаш ах пара хьисапе оах.

ДТ-54 яхача трактора тIехьа яйга рельс тесса аула планировка ю. Цул тIехьагIа дезача мохкашка махха боаккх. Из а эула баккха беза. Тlаккха культиватораш тIехьа чахкаш а тайсе мьорду. Цу тайпара кийчдаьча кхашка оасар кIоагIгагIа хул, сеялкаша ялат нийса дIаьур, техника йохаяц, оахам кIоарга чул.

Колхоза правлено дикагIа хьувкъийтар духьа цун хьалхагIа хьажкIаш, шекара секла, горох хиппача лаьтта гуйран ялат.

Гуйран ялаташ дIадера чоа фу Iаламдаьа оаха. ДIалуврга «Безостая-1» яха кIа. Из дикагIа дIайийсдалийтара духьа урагIен пхерагIен дуврга. Ялат дIадийна кхаь кинтокашца тоIалу. Уж дикагIа хилийтара гектара тIа 75—80 килограмм йолаш суперфосфат госс. ХIана ялат дIадувш ба дикагIбола механизатораш Джамалдинов Махьмара, Идахаев Хьажбикар, Болтаев Сайд-Хьасан. Царех хIаране дийнахь цаI ах норма кхоачашъю.

Октябрь сийна шера социалистически ахь а йоаржаь из деза цIей хьатIакхачаллехьа деррига кхашкара балхаш чакхдаккха дага ба тха механизатораш.

В. КАЛАШНИКОВ,
колхоза агроном.

ХЬАЖКIАШ ДИКА ЧУЭЦ

Атиев Шарпуддинера Исраилов Абуязитий кулгаллеча механизированни звеноша 345 гектара тIа ялатийна лаьрхIа дика хьажкIаш хьаккхеньй тха отделене. Планах яккха езар 27 центнер мара йоацача юкъера лаьрхIача 40 центнер гаргга фуальяха хьажкIаш чуэц оаха хIара гектара тIара.

16-ча сентябре чуэца болабир оаха хьувкъам. ЛерттIа кийчо арга хьежжа юххьанза деиз дика болх бе йолаялар отделенера «ККХ-3» яха комбайнаш. Ди тIехьа тIа-тIа лаьхлу цар балха темпаш, хьажкIаш хьакха болабеннача хьалхарча дийнахьа дена дикагIа хьокхамаш дахар духьа йолаяь социалистически яхь вIалла лаьгI а ца йолийташ чIоагIагIа лоталу.

Бьаьстта дика къахьегаш ба комбайнераш Ибрагимов Махьмади Автаев Мохьмади. Шоай бехка вIалла сеца лоаттаяц комбайнаш трактористаша Галлаев Имрана, Исраилов Абуязита. ДIа-юха телаш йоль цIе яьккхал денна дIа-юха йоах цар шин агрегато. ХIаьта дийнахьара норма 3,7 гектар мара йоацача 4,5—5 гектар хьажкIаш чуэц хIара агрегато.

Цу тайпара толамаш дахара доккха новкъостал ду комбайнерашта хьаьхьа хьажкIаш дIаккхухьаш болча трактористаш Ш. Атаева, Л. Арсаева. Лафеташца кхоалагIча отделене хьатта дIаккхухь хьажкIаш. Шоай болх кхетамца вIаштIехьбаьккхаб цу шинне. Шишша лафет я царех хIаранега. ХьажкIех хьалйиза лафеташ а ийца трактористаш отделенера юхабоагIача юкъа хьалхьаа комбайнашта тIехьара вож лафеташ. Иштта 20 — 22 рейс а вIаштIехьдоал цар дийнахьа. ХIанзалца отделене дIайинхьай цар 260 — 280 тонн хьажкIаш.

Цаккха хьажкIа арахьа юсаргйоала гIулакх вIаштIехьдаьккхад оаха. Комбайнашта тIехьа хьажкIаш хьалехьаъеш болхлой ба. Дийнахьа дукхагIа хьажкIаш хьагукье гIерташ къахьег царех хIаране. Дийнахьа 3—4 центнер хьажкIаш хьагукье вIаштIехьдоал кхалнаьха Асуева Яхий, Амадаева Асмарта, Алиева Зинай, кхычар.

Маьлера доакъар да комбайнаша оаташ дола гIаламаш. ШоллагIча ферме силос йоллача дIаккхух уж. Шин саг мара вац укхаза силос йоллаш. Трактораца Iойоассаю машинаш тIара масса. Из болх сиха бу болххочо Алсултанов Иссаси трактористa Сагаев ДIаьчаси. 2—3 минут а дIалехьа Iойоассаш цар машине металлически сетка трактораца хьаьза а бийя.

80 гектар гаргга хьажкIаш хьаккхай тха отделене, цар гIадамех дIаелла 1100 — 1200 тонн силос.

Б.-I. НИКАЕВ,
Урус-Мартана производственни управлене «Красноармейский» совхоза II-ча отделене тракторно-полеводческе бригада бригадир.

ТВОРЧЕСКИ IОМАЕ МАРКСИСТСКО-ЛЕНИНСКИ ТЕОРИ

Политически дешара системе — боккъонца йолча миллионий ленински университете марксистско-ленински теори Iомаяра идеологически балха керттера участок доархIаш я КПСС ЦК июньски Пленум (1963-ча шерара). ХIана цхьоалагIча октябре доладуча дешара шера вай республике дешаш хургба 80 эзар сонгIа коммунисташ, комсомольцаш, парте боацараш. Фу бахьан долаш да уж-жал дукха нах марксистско-ленински теори Iомае безам болаш хилар? Советски Союза коммунистически парте политика Iиэхаш кIийлен цо практически хьаьед дечун теоретически лаьрх цу дешарах латташ хилар да из. Кхетам болча, тешаш болча къахьегача наьха гIулакхаша хьалдю коммунизм. ХIаьта къахьегамхой кхетам хьакколи духхьала марксистско-ленински мировоззрени, хьича тайпара мировоззрени вай я а ям е хиза йиш а яц.

Нохч-ГIалгIайчен воркI шера план толамца кхоачашъяра республика къахьегамхоша хьинаре къовсам лоаттабеча хана къахьегамхошта кIоарга а творчески а революционни теори Iомаяр, коммунизм хьальярца ювзаенна йола мехка чурча а арахьарча а политика проблемаш, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болам цхьа барт болаш кхотабенна хилара тIехьа КПСС-ен марксистско-ленински кхьча партеш лоаттабеча къовсамца дувзаденна йола дешаш царна кийча кхетадар бакхача доархIаме да. Цигара хьадолалаь, кердача дешара шерарча кердача планах шерра а творчески а IомаергIолаш вIаштIехьдаьккха вай парте а халкъа а вахарца айха ювзаенна йола хIаман арча гIулакхий проблемаш. Цу проблемаех да вай мехка коммунизм хьальяра, дунен социалистически система дегIаяра, машар, демократи, къаьмий кортамукъаде, социализм бахьан долаш коммунистически болхлойи партеша лоаттабеча къовсама стратеги тактикаи дешаш кIоарга Iомадар. КПСС ЦК-ас могаш йола хьатIалоагIача дешара шера план цу декхарашта жоп луш я.

Уж могаш темаш дешараша Iомаяра дIадахача дешара шена сонна керттера уйла тIайохийтаргья укх шера а. Масала, Наьсарен районерча семинарашка дешаш хургва 500 гаргга саг, МагIалбике — 800 сонгIа саг, Сунженски районе 650 саг, хIаьта Шаьла районе эзар сонгIа саг хургва дешаш.

Бетта хьалхарча кхаь оршотдийнахьа а хулаш бетта кхоаза занятеш хургья еррига кружокашкеи политшколашкеи. ХIаьта октябрь бетта хьалхарча оршотдийнахьа занятеш хургьяц. ХIана аьлча 1-ча октябрерча ерача дийнахьа хургья уж занятеш. 36 сахьата лаьрхIа я кружокийн политшколайн дешара план, цул сонгIа итогови занятеша дIалоацаргдолу 6 сахьат е 3 занятеш. Дешара шу воркI бетта а доацаш баркI бетта дIаьхлуча горова зонерча партийни организацеша шоашта бакъахьа хеттача тайпара дешара плана хоалагIча а темашта дешара сахьаташ тIатоха йиш я. Семинарашка Iомаер цхьа материал хургья, духхьала ладувгIараш шоаш дешар Iомадеш хургвалара четах доадам боаццаш занятеш кIезигагIа хилар мара кхы хувиах хургбац цига. Еррига темашта чулацам йола проблемаш йолча бесса а юташ 12 тема тIара 8-ча тIа йоалаеш уж вIашкоз могаду парте обкома идеологически отдело. Цу вIашкаьаьча 8 темах 8 занятеш еггья. бакъда, занятеш 2 сахьата е ца хулаш кхаьнегара дить сахьатага кхаччанца йоаха-м дургья. Цу баркI занятеш сонгIа. семинарски группай кулгалхоша установочни лекцешка ладувгIаргда. шоаш Iомаеш кийчбеннача материалий опыт дIа-юха эцаш къамаьлаш дергда, занятешка оттадаь дешаш творческий дуппергда ладувгIараша. ХIаьта 4 темах, масала: «Социализм коммунизм хьальяра закономерностех марксизм-ленинизм хьехар», «СССР-е коммунизм хьальярах бола дунен халкъашта юкъера доархIам», «КПСС программа тIара социалистически паччахьалкхенах бола марксистско-ленински хьехам дегIабар», «КПСС Программа тIара партех бола марксистско-ленински хьехами цуй дегIабари» «Коммунистически партей дунен халкъашта юкъерча цхьоагIонахи кхетаяларехи марксизмон-ленинизмон хьехар» яхача темаех дешарашта шоаш кийчлуш йола семинарски занятеш хургье. Докладаши рефераташи ерца, хетараш дIадиха хувпарна, хьалхашка латтача дешаеш анализ ъай мехка а дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама а вахара, цар практически доархIама выводаш е шийла иншта хов хьахьокхарца ладувгIараша дийза дакъа а лоацаш еrгья уж. Цу тайпара кхоъ семинарски занятеш хургья. «Паччахьалкхен партин» яха темаш вIашш ювзалуш хиларца шаккъе а цхьан занятеш Iомаергья. Кхаь кIира цкъа а еш е могаргья семинарски занятеш.

Производственни дешаш дувцаш йолча коммунистически къахьегамен дикагIйолча опытен школашка кердача дешара шера могаь йолча 12 темана чулоагIараша къаьнара темаш хувиар мара кхы хIама хоьга ца доаккхаш хьалха санна ю занятеш. Коммунистически къахьегамен дикагIйолча опытен школай ладувгIараша дикагIа кхетам луьгболчеи кхетаергIолчеи тайпара хьехаргья уж темаш.

Къаьстта шоаш материалаш ешараш а йолаш политически сета дешара материалаш Iомаерашта новкъостала республика хIара городе, районе болх беш хургья лекцей циклаш ешаш, хаттарийи жоппийи сайреваш еш йола лектореш. хIаьта популярни лектореш хургья промышленни предприятешка, колхозашка, совхозашка, дешара заведнешка. Масала, Грозне итташ хургья цу тайпара лектореш. ХIаьта лектореш болх беш хургья республика горозий а юрга районий а хIара политически дешара кабинете.

Марксистско-ленински теори Iомаелга кулгаллеча кадрашкара духхагIа хьадех хIанз. Цеш иштта хатт цахадаш а уйла тIаххийта а марксистско-ленински теори хIанз ешаш йола проблемаш Iомаяра, къахьегамхошта юкъерча политически балха низа а боккъонца а дакъа лацара вай беррига партийни, советски, профсоюзни, комсомольски, боахамий активисташ. хIаьта лохера денз лакхе кхаччанца кулгалду кадраш шоашкара масал гойтаж хилара тIахьех парте. Иштта из хилча хIанзарча хьалашка духалургвац боккъонца вола къахьегамхой кулгалхо, организатор, хьехархо. Марксистско-ленински теори Iомаеш воацачоа ховргдац парте ленински план кхоачашъяра низ тIаберзабе. Кулгалду кадраш политически кийчъяра доархIамегIавчарех цаI да. цар шоаш политически дешаре дакъа лацар, къахьегамхошта хьалхашка хьинахьа вай мехка коммунистически общество хьальяраха. хьича гIулакхех лаьца къамаьлаш дар.

Ленина йиъ а КПСС ЦК кхоачашъеш а йола уж указанеш ца йоваш бола кулгалдой, бакъдар аьлча, хIанз а вайна юкъе болаш-м ба. Масала, кердача шера дешара план йоазараш цуй хьалхарча кхьатема лекцешка ладувгIараш КПСС обкомо 22-ча сентябре гулдьча юта районий пропагандистий цхьан денна йолча семинаре бахa совхозий кулгалхоша йоьцо дIаийгар Урус-Мартана производственни управлене начальника ков. Руских.

Занятешка керттердар — цун идейно-теоретически боарам лакха хилар, хIаьта эггара хьалха пропагандисташ шоай балхах кхетаргa хьежжа хургда. Цу тайпара пропагандисташ хьахержар партийни комитеташа. Кердача дешара шера республика политически дешара сете хургва 50 эзар сонгIа пропагандисти лектори. Политически теоретически леррIа кийчъенна хилар — из да пропагандистски кадрашкара эггара хьалха хьадехаргдар. Цудухьа пропагандистски кадраца болх бар партийни комитетий керттерчарех цхьа декхар да. Духхьала цу пропагандисташта новкъостал дара долча цу гIулакха 4 эзар сонгIа пропагандиста дакъа лаьца йола цхьан дийнахьара семинараш йир 22, 23, 24 сентябре парте обкомо. Политически дешара системе, республика деррига идеологически вахаре пропагандиста дакъа Iалашдаьте доккха а доархIаш цу семинарашка доклад йир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Ф. Е. Титова. Дешара кердача планахи дIадолалуча дешара шера пропагандисташта хьалхашка латтача декхарехи лаьца дика кхеталеши кIоарга чулоацам болаши дийкар цо. Нов. Титова чIоагIа уйла тIа а йохийташ марксизма-ленинизма доархIамегIара проблемаш теоретически Iомаяра, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара практически декхарашца Iомаеш йола материалаш дикагIа йоазара хьехам белар. Цунца дувзаденна промышленностера, гIишлошкара, юрта боахамера идеологически вахара хьал дувцаш обзор йир, областной партийни организацена духхагIа новкъостал дари боахамен политически декхараш тоаламца кхоачашделга идеологически Iалашдари пропагандисташкара дехаш къамаьл дир цо.

. ХIара пропагандист низа вола парте тIемахо хила везалга. тIехьайисача уйлашта, доацараш ваяцараша юкъе гIолла тIех а вуйлаш цун дIааха йиш йоацалга, дезаол дехьара дуьна антисоветски харцдаш тIагIертта гучадахари дIалхача занах юхелисача зуламерча гIулакхаща къовсам лоаттабари пропагандиста декхар хилар белгалдаьккхар парте обкома хьалхарча секретара.

Тайп-тайпара хаттарехш нийса йоаца уйлаши гучаювлаш хул занятеш дIайолхача хана. ЛадувгIараша боккъонца кхета ца лош цхьа хаттар, цхьа дош ца дутеш, хIаьта КПСС арахьара а чухьара а политика советски наьха деррига хьашташ хьалоацаш хилар леттIа кхета а дергдолаш дIахайтар из керттерчарех пропагандиста цхьа декхар да.

Дешара плана хьалхарча кхаь тема чулоацам дика баьшхар цу семинарашка йийшача лекцеша. Организационни методически дешарашта ала езаш йола указанеш елар семинарашка. Беррига пропагандисташ чулоацаш йола семинараш хургья дешара шера отт-отталаьча хана.

Пропагандисташта новкъостала бола шоай болх эрабоалахаш да КПСС обкома политически дешара ЦIа, райкомий партикомий, КПСС МагIалбика горкомен политически дешара кабинеташ. Еррига партийни комитеташка дIаяхьийтай занятеш хьалхарча тема чулоацам тIеболаш йола пропагандиста балха эша материал. Дешара еррига темай планашка Iалашбаьб пропагандисташ. Керда консультацеш тергья, магнитофона тIа хIаздаьча лекцей тексташка ладувгIийтаргда. Къаьстта методически балха а йохийташ бIарччача дешара шера пропагандисташца беча балха занятеш дика дIахийтара шиӣ керттера уйла тIаьхийташ хургья КПСС обкома идеологически отдел. КПСС обкоме бюрос дувцаргда Урус-Мартана района политически дешара системерча хьалхарча занятей идейни хьал. КПСС обкома отдело хан-ханаьхьа ладувгIаргда политически дешара системерча занятей идейно-теоретически хьал дувцаш партийни комитетий идеологически отделаша еча отчеташка.

Политически дешара сета балха эггара хьалха жоп дала декхарийла я юххьанцара партийни организацеш. Иштта жоп дургда цар кердача дешара шера планах, занятеш еш хургйолча политпросвещено комсомольски сета балхах а.

Тlаккхоачаш латта дешара керда шу идейни вахар дIахо дегIадоагIаргдола, Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой кхьа а чIоагIагIа, кIоаргагIа марксистско-ленински теори хеш хургбола шу хилийтар республика еррига партийни, комсомольски организацей сийлен декхар да.

Э. ЛИН,
КПСС обкома идеологически отдела заведующе заместитель.

Дика толамаш доах

Дика къахьийгаб укх шера Советски районерча «Красный герой» цIерахча колхоза полеводаша.

ХIанз коартолаши хьажкIаши чуэцаш ба уж. ХIара гектара тIара 35 центнерал чухахьа йоацаш хьажкIаш, 80—90 центнерага кхоачаш коартолаш йоах.

— Цхьацайолча участкашкара 120 центнерал сонгIа коартолаш йоахаргья оаха — йоах звеньевоше А. Абуева.

Ю. ВОЛОГИН.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АНСАМБЛА 25 ШУ ДИЗАР

ЦАХАДДАШ ГОВЗАЛ ЛАКХЪЕШ

...Хьалхаан а лоаман сизача халхара йиш. Сцена тІа гучабовлу Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен ансамбла артисташ. ДІаьхдаль деттача тІоараша тІадбалхача артистана тІаэц артисташ. Из дар 1960-ча шера Москве. Нохч-ГІалгІайчен профессиональни а самодеятельни а искусства дикагІбола викалаш бар московски сцена тІа шоай говзал дІахьокхаш. ЦІакха а дагара дергдац ансамбла артисташта Кремлерча театре, Колонни зале, халкъа боахама кагагІдальнарий Выставке хинна концерташ.

Йоаднар 1960-ча шера. Ханнахь 1940-ча шера? Вороненже, Курске, Российске Федераце городашка хиннача тІехьагІа ансамбла коллектив Москве лаьар. Цхьа шу а даьннадацар ансамбль вІашагІъелла. 1939-ча шера искусство дукха езаш бола активисташ лоаман районашка а юрташка а тІехьа арабаьлар художественни самодеятельносте дакъа лоацаш болча дикагІболчарех ансамбль вІашгІйоллаш гулбе. ЧІоагІа хала дар из, Нагахьа санна ансамбле дакъа лаца йоаача наьха йиш хиннаяле из бокъо болаш бацар кхалнах. Цудухьа тахан бокхача безамца йоаккхаргьа аз пандарча, хІанз заслуженни артистка йолча Ганукаева Еситой цІи. Эттаре хьалхарчарца ера из ансамбле.

Ансамбль вІашагІъеллача дийнахьа дения — укх 25 шера — хьинаре дакъа доацаш хьавоагІа хІана ансамбла директор вола, Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни артист Юсупов Гилани, пандарч Дакаев Джунид, халхаре ший эттара хьалхара пог баьнка, хІанз деррига дуковр тІа цІи хева вола Эсамбаев Махьмуд. Хала а бокхача доархІаме а никъ ба ансамбло хьабенар. Эттара хьалхара программа кийчъеча лаца, лоаманка долха наькъаш ца хилар бахьан долаш итташ километраш дІа никъ бе безаш хулар тхо. Кьаьстта хала дар из ІаЙ. Цхьабакъда, мехха сиха мах бир — ансамбль дукха езалар, цун халкъал доаллаш йоаа программа а — халкъа яллеш, халхараш, — цунна юкъе дакъа лоацараша.

Цхьабакъда, цу программаца дукхадахка дІалоацар сийлахь-доккхача эрсий халкъа искусства а. Чайковско, Дунаевска, Бородина а кхычара произведенеш яр программе. Тхо, концерт чакхдаьлча искусство дукха езаш бараш тІабоагІар ансамбле дІаэца тхо, аьле.

...Москва. ЧІоагІа деттадора артисташ дегаш. Беррига а сатийна бацар. Миштта тІаьааргІа-хьоагІ Къилбаседа Кавказа автономни республиках цаІ йолча Нохч-ГІалгІайчен искусство, лаам уйлаш йора. Цу ханнаьа Къилбаседа Кавказа цхьаькха республика дІахьекхаьцар шоай искусство, бакъда, дукхьал консерваторе Йоккхача зале хиннача толамо дог айдир лохчийн гІалгІайн вакалий. Эттара хьалха бІаргаьйра москвичашта лоаман мехка искусство — кадай, хоза халхараш, диэза халкъа йола иллеш.

Цудухьа дог тешаш бар 1960-ча шера Москве бала искусства викалаш. Боккхача толамца чакхдийлар Москве концерташ. Безаме тІаэц эртелаша «Тоале, са республика» яха музыкально-хореографически йоккха программа.

Цул тІехьагІа йода ансамбла коллектив Украине, Российски Федераце кхыча городашка. Массанахьа безаме тІаэц из.

1957-ча шера юха вІашагІъеллача ансамбла коллективна толам — из халкъа толам ба. Самодеятельностера хьабоьлка кьона бараш шоаш халкъа гІулакх дара болга ха а хоьш йна ца кхобеш хьинаре кьахьега бохабелар. Миштта Іерга тахан, ансамбль вІашагІъелла 25 шу дузача дийнахьа, шоай къаман искусство хьалдоатташ, сий ду кьонабараш ца бийцача. Дика, диэза халкъа халхараш ду Сардалова Зулас, Эдисултанов Шитас, Силаевская Тамаре, Януркаев Сайд-Эмина, дукха деза ваха Магомедов Султана доаха цалеш. Тахан ансамбла творчески деятельноста 25 шу дузаш, цар массане а Нохч-ГІалгІайчен заслуженни артистий цІераш елаю.

ЧІоагІа ниэ тІабалийта къахьийгар ансамбло творчески деятельноста 25 шу дизара хетаьь керда программа кийчъеш. Из хетаьй нохч-гІалгІай халкъа турпала Нурадилов Ханпашийна. Нохч-ГІалгІайчен сий долча ший вахар хьахьокха вокально-халхара спектакль оттае лаьрхІадар эаха. Цун мах эртело бергба.

ХІана ансамбль чуйина болх бе а, хІана аьнча кастта Москве, Ленинграде, Сибире, Средни Азе республикашка гІолла концерташ хиттадеде яха еза ансамбла коллектив. Шеко яц, тхьаь иикъ шера ансамбло хьабена никъ дІахо а сийлеца вІахьоргхилара.

А. ХАЛЕБСКИЙ,
Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни артист, ансамбла художественни кулгалхо.

Сурта тІа: (лаккехьа) Нурадилов Ханпаший ролера Нохч-ГІалгІайчен Заслуженни артист С.-Э. Януркаев и Ханпаший дог доахача йиІий ролера Г. Бухаровал; (лохехьа) ансамбла халхар дешо бола мехкарей группа.

И. Пляева сурташ.

□ □

СА НИКЪ

Вера хана дена чІоагІа дукха езаелар сана музыка. ТІа дезале а массанена езар музыка. ЙоккхагІа йолча йиш пандар, бе бела халхар доладича, саг йодаш-йоагІаш моттиг кийсъелча, цига дена хилла халхараш бІаргадайча, сай нитта халдар де вІашгІехьдаргдолаш сана а хийте, вах боацача къайла а ваьле халхар де волавера са. Тешашийна дика вІашгІехьдоалар са из халхар де. Цул соагІа йиший пандар хьа а айце по доахаш хина йиш лаккха хьежар са. Йоахкха а вІашгІехьдоалар. Цхьабакъда, цох кхоачам хетацар, дега цох салоІам хилацар, безам бар бокъонца йола профессиональни искусство бІаргаго. 1957-ча шера са вІашгІехьдаьлар Усть-Каменогорске фестивале хила. Цига бІаргадайра сона Усть-Каменогорскерча металлургий культура ЦІен самодеятельни ансамбло дакъ халкъий халхараш. Цигга чІоагІо йир аз халхар Іомаде.

Сай артиста никъ аз дІаболабир 1958 шера Нохч-ГІалгІайчен Советски юрта культура ЦІен художественни самодеятельносте. Эттара хьалхарча республикански художественни хьалхаре дакъа лаьцачул тІехьагІа, алхайтта шу даьлча, со Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен ансамбле балха дІахІйар. Доккха новкъостал дир сона балетмейстера Юсупов Гилане. Хало нийсъеннача хана уллув хулар из.

ЦІаккха дагара дергдац сона Москва, Кремлерча театре тхоай хинна концерт. Массехазза дІанна аьхаш, эртелаша чІоагІа деттача тІоараша юха а юха а халхараш дайтар сцена тІа. Цигга хийтар со В. И. Ленина аьнача бакъдолча дешаех: «Искусство халкъа я».

Цу хана дена са вахаре хинна аргалонаш дукха я. Къаьстта аьа безам ба са цхьан ираз долча денах — укх шера 12 июле — республика заслуженни артиста цІи еэар сона. Из йоккха а сийлен а цІе лакха лоаттае низ а хьинар а кхедергдац аз.

С.-Э. ЯНУРКАЕВ,
ансамбла солист.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ЯЛЛЕЙН ХАЛХАРЕЙ АНСАМБЛА АРТИСТКАНА З. М. САРДАЛОВАЙНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ХАЛКЪА АРТИСТКА ЯХА СИЙЛЕН ЦІИ ЯЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Республика хореографически искусство дегІайоалаеча творчески толамаш дахарахи халкъе халхараш деча йоккха говзал лазарахи Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республа халкъа артист яха Сийлен цІи лойла: Сардалова Зулай Махмудовна — Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен иллейн халхарей ансамбла солисткана.

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь
Н. СЫЩИКОВ.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ИЛЛЕЙН ХАЛХАРЕЙ АНСАМБЛА АРТИСТАШТА В. Ш. ДАГАЕВА, А. М. МАХМУДОВА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ АРТИСТ ЯХА СИЙЛЕН ЦІИ ЯЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Творчески толамаш дахарахи къаман искусство дегІайоалаеча дакъа лоацарахи Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Заслуженни артист яха сийлен цІи лойла: Дагаев Валид Шитаевича — Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен иллейн халхарей ансамбла солиста, Мухамедов Абдула Мухамедовича — Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен иллейн халхарей ансамбла солиста.

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь
Н. СЫЩИКОВ.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ИЛЛЕЙН ХАЛХАРЕЙ АНСАМБЛА АРТИСТАШТА СИЙЛЕН ГРАМОТАШ ЯЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Нохч-гІалгІай халкъа искусство дегІайоалаеча дакъа лоацарахи республика къахьегамхошта культурео гІулакх дарахи Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Амуратова Азма Вифейтовнайна — Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен иллейн халхарей ансамбла артисткана.

Абдусаламов Султан Абдусаламовича — Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен иллейн халхарей ансамбла артиста.

Бухарова Галина Никифоровнайна — Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен иллейн халхарей ансамбла солисткана.

Дикаев Джунид Дикаевича — Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен иллейн халхарей ансамбла солиста.

Нваголев Алхаан Аллаудиновича — Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен иллейн халхарей ансамбла артиста.

Павлова Ирина Михайловнайна — Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен иллейн халхарей ансамбла артисткана.

Халебский Александр Михайловича — Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен иллейн халхарей ансамбла художественни кулгалхочуна.

Шаипов Саид Эдисултановича — Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен иллейн халхарей ансамбла артиста.

Юсупов Гилани Баудиновича — Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен иллейн халхарей ансамбла директора.

Яськов Саид-Эмин Адетиевиче — Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен иллейн халхарей ансамбла солиста.

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь
Н. СЫЩИКОВ.

СПОРТ

Ба лоаллача бурганах лоаваш Нохч-ГІалгІай АССР хьалхара моттиг яккхара хинна кхьаш йистельний. Царна юкъе дакъа лоацаш хилар «Спартак», «Къахьегам», «Локомотив» яхача спортивни обществай а Нохч-ГІалгІай педагогически Грозненски межкдаьттан институтий а командаш.

ДІадахача кІиранхийкахь хилар финальни матч. Шоашта атакаш еча спартаковцашта дика дукхьал эттар студенташ. Царна юкъе къаьстта дика лоьзар команда капитан вола Алиев.

1964 шера юха а Нохч-ГІалгІай АССР чемпиона цІи яьккхар яьве хьалхара моттиг лаьцача «Спартак» яхача команда. ШоллагІа моттиг лаьцар Грозненски межкдаьтта института студенташа.

О. НИКОЛАЕВ.

АНСАМБЛЬ ВІАШАГІЙОЛЛАШ...

1935-ча шера музыкальни училища йисте а яьккха Нохч-ГІалгІай къаман театре балха вахар со. Цу шерашка цига балха вера Эсамбаев Махьмуд, Горчханов Іусман, Торнев Аюб, Яндиев Махьмад. Дикь шу даьнначул тІехьагІа театра цхьаболча белхлошца со а вахар хІаьтта вІашагІъеллача ансамбле болх бе. ЧІоагІа барт тайна, Іымерза коллектив вІашагІкхийтар. Ансамбла директора В. Татаева, художественни кулгалхочо А. Халебске доккха новкъостал дора цайъ луш йола халонаш эшае, доагІача оалар хоза дош, хьехам бора.

Ансамбле дакъа лоацараш мишин а йоацаш, вордашца дІа-юха лелар. Дукхьал ара, бахархой коашка увттадора концерташ. Цхьабакъда, къахьегамхой бІайхача безамо халонаш эшайера. Со хилар эттара хьалха Москве лаьча ансамбла коллективаца. Цу хана дена дукха никъ баьб ансамбло — ваІ мехкарча дукхача городашка хинна. ХІаьта тхо кийчахьа кхаьчача безаме тІаэц тхо. Цох тхона доккха совгІат хул.

Ди тІехьа тоалуш, хоалуш доагІа советски наьха вахар. Цуяца цхьана оазлагара эргальиний тха концертни программа а. Йоккха уйла тІалхийта кийчъяьй аха Советски Союза Турпала, нохч-гІалгІай халкъа воІа Х. Нурадилова хетаьь программа. Со тешаш ва из программа наха дукха езаргхилара.

Д. ДИКАЕВ,
ансамбла пандарч.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

КХЕРАМЗЛЕН СОВЕТЕ

НЬЮ-ЙОРК, 26 сентябрь. ТАСС-а корр. Лысово хоам бу.

Селхан Кхерамзлен Совете кипрески дешах дийнахьа хиннача заседание Бразилие викало Жералдо де Карвалхо-Силоса Мороккo, Бразилие, Норвеге, Боливие делегацей цІерах цхьана оттаьь резолюце проект елар Кипрерча ООН-а бІуннна кхы а, 26 сентябера дена, яха бутт ха цига йоалкхалга йогадеш. Проекта тІа къаьстта белгалдоаккх, ООН-а бІуний маьдет 1964 шера 4 мартерча Совета резолюцешца а цул тІехьагІа хиннача Кипра хьакъехьарча дешах йолча Совета резолюцега а хьежна тІехьакхьакха хилар. Шийла тІехьагІа хиннача кипрески проблемах йолча Совета решенена бокъонца кхоачашъеш чакхьакхача мартовски решене оттаду. белгала аьлча, Кипре законносте порядок кхоачашъяра хьалхара кертера безкхокхам республика правительствана тІаьаттам хилара ООН-а бІуний операцеш ета ен йоаш финансировали шоай лоІаэхьа телача взносий хьера тІа кхоачашъеш хилар а. Из операци чакхъяккхара хьакъехьарча решене цхьаькха а финансови декхараш тІадожадацар Кипрерча ООН-а бІуннна контингенташ йоаачача пачхьалкхенашта.

Резолюци тІаййца лаьнначул тІехьагІа ООН-а Генеральни секретара У Тана аьлар, Кипре тІом иха а ца болабалийтар дукха дІахо а инициатива леиае хьожаргва ше. Кипра правительствацарчен гІайрен тІа машар кха оттатабара гІулакхаца хьалт долаш мел йолча правительстващарчен барт-цхьагІонах бІубенна а хургва ше.

У Тана хоам бар, Кипра правительства ца тутташехьа а, турецки правительство кхоалагІа дакъа тІома контингент хувий безаш болаш хилара керда кризис оттар кхерам а хулийташ хинна, Кипрера турецки контингент цхьадаьча дакъе хувацара проблема хана нийсе вІашгІехьдаьлла хилара. Из хьалхайкадир хІана ООН-а шкьаяхо а дикна дІалтлача Гало Пласа хоганетта Кипрера алийттара викал вал Карлос Бернардес (хьалхагІа Бразилегара ООН-е массаара а викал хиннар) хьежаваь хилар.

Кипра кхыча мехканарча гІулакхий министра С. Киприану, гІайрен тІа машар оттабара гІулакхе ООН-ана барт вІашгІехьбаккха ший правительство кийча хилар хьа а хьекха аьлар, Кипра правительства суверенни бокъонаш цхьаккха доазув долаш хила йиш яц.

Киприану хоам бир, кипрески деш кастта хургйоча ООН-а Генеральни Ассамблея XIX-ча сессе деп повестка юкъедахийтара хьакъехьа дехар де аьнна лаьрхІа кипрески правительство хилара. ТІайцачча резолюцена ше раьза хилар хьахайтар ше. ООН-а бІуний полкомечаш Советто шерьыра ше раьза ца хилар хьахайтар Орхан Эральпа (Турция).

Кхерамзлен Совета председатело П. Д. Морозова, СССР викал а хинна ше къамаьл дешъ, дагадохийтар, Кипрерча ООН бІуний операцей хьакъехьара Советски Союза принципиальни позици СССР правительства меморандуме тІаьатъь хилар. Уж операцеш миччча хана а моалагІча хьалашка а чакхйоалам кхачашьаза дегдоаца гІулакх хила деза ООН-а Устав кхоачашдеш.

НЬЮ-ЙОРК, 26 сентябрь. (ТАСС). Селхан кипрески дешах цхьана оттаьь Боливе, Бразиле, Мароккo, Норвеге резолюце проект тІаийцар Кхерамзлен Совето. Кипра правительствана дешн хиларах селхан кхоачашьенна машар тьаллавара ООН-а гераннцарча низата Кипре йоалкха ха кхы а 3 бетта тІехьайоаккх — 1964 шера 26 декабре кхаччалца.

КХОХКАМ КІАЬДБАРГАХЬА БАЬККХА ГІА

МАЛХБУЗЕН БЕРЛИН, 26 сентябрь. (ТАСС). Малхбузен Берлине бахача наха чІоагІа могаду ГДР-а правительствацен Малхбузен Берлина сенатаца юкъе ГДР столице бахкара малхбузенберлински гражданашта пропускаш ялара хьакъехьа дь соглашени. Из соглашени ярах Малхбузен Берлине бахача наха су политически кхохкам кІаьдбара а Малхбузен Берлинах ГДР-ах юкъера гІулакхаш тоадара а дІахо бьккха гІа из хилар.

Пропускай хьакъехьарча соглашенена кулгаш ладар мога а деш, «Массаза а машара, къамаштей дунен халкъаштей юкъера гІулакхаш кхетадара тІехьа латтача» малхбузенберлински комитета председатела, цІи хеза волча режиссера проф. Эрих Энгела аьлар, бІаьш вараш болча берлинцашта боараш боацаш дика хет соахка декабре бетта пропускай хьакъехье эттара хьалхара соглашени яр бахьан долаш кхохкам кІаьдбара гІулакха бьккхача хьалхарча гІана тІехьа из тайна шолагІа гІа баьккхи. Профессора Энгела Малхбузен Берлине бахача нахага кхайкарал дер политически кхохкам кІаьдбара тІадерзадаь дІахо деладеча гІулакхашта новкъостал дара уж тІахьехаш.

СЕПГ Малхбузен Берлина правление хьалхарча секретара Герхара Данелиуса «Ди вархейт» яхача газета тІа кена теха аральккхача ший заявлене тІа белгалдоаккх, пропускай хьакъехьара соглашени аьттонца вІашгІехьъяккхара ІалаьмаІе боккхача доархІаме ГДР инициатива а конструктивни предложенеш а, хІаьта миттта Малхбузен Берлине сената викалашца переговораш йолча хана ГДР правительства викалаша чІоагІа сатохар а хинна хилар. Малхбузен Берлинерча берригача граждашей дукхьа, йоах заявлене тІа, хІанз шийлача тІема тІехьа латтараш кхы а дукхагІа готбанна а баргбац, кхетама, дикача уйлан никъ, кхохкам кІаьдбаьр, вІашил юкъера гІулакхаш кхетадеш хилареи никъ торгбода гІулакх дина а дарь дар.

КАРЛ ШАБРОДА КЪОВСАМ ДІАХО А ЛОАТТАБУ

БОНН, 26 сентябрь. (ТАСС). Дюссельдорфски суде цІаьхха дуина доладеннад Къилбаседа Рейн-Вестфалие лаьча лаьттан ландтагерча Германе Компартие фракце председатель хиннача Карл Шаброда «дошъ». 1962 шера набахта яккха ци шу суд лаьр цунна малхбузенгермански пачхьалкхен «кхерамзлена кхерам тІатуне» аьнна бехке а ва. Хоржаний бокъонех а хІаьта миттта официальни гІулакхам тІа хилеш журналистски боах лелабе йолча бокъонех а баьккхавар из.

Карл Шаброд — Германе милли а дакъа тІарча миллионаш болчанемцашта вовзаш вола. Къьнара антифашист ва. Ше лаьккхача хана эхелагІа дакъа набахтенашкен дахца волаш лаьккхай цо. 1934 шера гитлеровцашна валлалца набахта валла суд лаьр цунна. Тахана я, малхбузенгермански суде лаьча приговора мол душ, бонниски юстице леладеча гІулакхашта раьзь боацаш Малхбузен Германе эгІазлох талгІа хьар.

ДІахо а къовсам лоаттабеш ва Карл Шаброд.

Агресси кийчъеш латт

БАНКОК, 26 сентябрь. (ТАСС). Чрезвычайни хьал оттадаь Малайзе ерригача федерацие. ТІема нагерь дагайохийт берригача мехко, центральни правительства хьакхайнаьд 500 млн правительства хьакхайкадаь 500 эзар эІашара сагаг тІема гІулакха тІахьехаш хилар. Бердача тІема центрашка гера миттта леладе деза Іоинберга уж. Бокъонца тІом бе кийча волаш 10 эзар англо-малайзийски салте а хІаьта миттта австралийски новозеландски подразделенеш а латт Малайзе Индонезе юкъерча доазон тІа. Цул соагІа, Малайзе правительства безам ба ший доалахьара герзашцара низам совдаха а тІема гІулакхашта тІа-тІа дукхагІа тІема гІулакхашта тІа-тІа дукхагІа эзараш Іалашдар дукха кхача бюджетех хІададар дикна хІезарге а.

Цу еррагача фактана бола Кхерамзлен Советага Индонезе харцъйтьнга шоай вІашгІехьа ца даьннача тІехьагІа Индонезе Республика дукхьала провокационни наменраш лелае безам болаш я неоколониалистски Малайзи а цун дайк боккхагІа бола покровитлаш а. Цу гІулакха ве дотдоахар Англегара. Австралегара, Нови Зеландегара новкъостал хинна ца Іеш миттта хІанз тІема миссеш Малайзе йолаш йолча США-гарен Канадайгарен новкъостал а ца.

США-с дергдолча тІема новкъостала хьакъехьара деш хІанане а дийцаь Малайзе финансай министра Тан Сиу-Сина США финансай министра Диллонаш мехе. Индонезе агресси лелаю ахаш, деттаса цІогІа а делаш, сахьенна эскари тІема гІулакхашка додаре совдоахаш я малайзийски марионетка.

Ладувгіа

Радио: 6.30 — шотбоахаме бохлоашта передача (эрсий меттала). 6.45 — Барчунов. Балалайканей оркестрай лаьрхІа концерт. 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 8.15 — «Сердало» газета оагІонаш тІера. 8.25 — Азербайджане иллеши ашараши 5.45 — «Къона тІехье» яха передача (гІалгІай меттала). 16.05 — композитора Лядовай музыка. 16.30 — керда хоамаш (гІалгІай меттала). 16.45 — «Къонал» яха передача гІалгІай меттала). 17.00 — «Къилбаседа Кавказа Экономически вахар» яха радиогазет. 17.30 — керда хоамаш (эрсий меттала). 17.45 — Литературни Нохч-ГІалгІайче» яха радиовыпуск (нохчий меттала). 18.20 — керда хоамаш (нохчий меттала). 18.35 — нохч-гІалгІай безама иллеш.

Хьажа

Телевидени: 12.00 — спортивни передача. 12.30 — «Са цІа лаьттан тІа да» яха телевизионни спектакль. 18.25 — телевизионни кердадараш (нохчий меттала). 18.40 — Хьалхарча Интернационала бІаь шу дизар — беседа. 18.55 — Книжкаре-кхашка. Репортаж (гІалгІай меттала). 19.05 — киножурнал. 19.15 — Английски меттала урок. 19.45 — Къахьегамхой депутатий Грозненски городской совета исполкома председателя новкъоста Пахамшеве къамаьал. 20.00 — «ХургІоаяча форда буте гІоллал» яха киноочерк. 20.25 — А. Толстойн книгаш. 21.10 — «Ženiki и ножи» яха художественни фильм.

ЮАР-е ДУ НИЗАШ

ПАРИЖ, 26 сентябрь. (ТАСС). «Дукхьала литта африкански болами яхача политически организаце лелачеча гІулакхашта селхан никъ байхкаб ЮАР-а расистски правительства. Цу хьакъехьа хоам бу «Оффиша газета» яхача правительственни керташ йоазон органо араьаккхача чрезвычайни номеро.

Иоль бетта лийца дукхагІа бола европейцаш, Франс Пресса агентства бета хоамах, цу организаце члениш ба. Полицейски массанахь а чухьежача хана бокъонца мел нах лийцаб хІана а хоьш дац. Къаьстта доши лувцаш доаш а доацаш 90 дийнахьа набахта воллара хьакъехьарча ЗаконагІа хьежжа одиночкашка боахкабу уж берригаш а.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Г. Грозне. Крупске городоке, № 9 йолча цІагІа, 18-ча квартире вахача Николай Васильевич Ерофеева Мурмански области, город Кандалакше, Морской улицагІа, № 9 йолча цІагІа, 4-ча квартире яха Валентина Михайловна Ерофеева (из а Демура я) ше йитарах дола дош суде дейнад.

Дош духьаргІа гор. Грозне Ленински района халкъа суде.

КІИРАННА ВОРХІ ДИ ХІАНАД?

Календара историца, нах ха дархІа юкъьанца хьаболабенначна а лоархІаш болча а ханаца дувзадена дукха сакъердаме хІамаш да. Цхьа замангара вокх заманга ювлаш хувцалуш хьанка календарни формаш лехача хана хьахиннай легендаш, астрономех математикан дакъе хувча лоархІамерча открытешца тамашийна хоза ювзаш хиннача селкъий гороскопий хьисапера харц кхетамаш. Из да адаммий культура къьнара, шерра, чоалханера дакъа. Цунах массехк эпизод а оаха шоана ювцаргьар.

ВорхІ ди — кІира. Кхо азар шу доагІа ха хьалхагІа дена лоархІаш хьайоагІа, вайна Іема ха. ВорхІ дийнахьара кІира юкъе доаладаьд къьнарча хана баьхача халдейски астрономаша. ВорхІ хІанад уж? Цар малик бутта а юкъе беалабеш хиннача сигалара бІаргагуча планетай духалга хьежжа. Из дукхал дукхачанцхьшерениашка харцахьа хеташ хьайоагІа, наха хетачох къаьстача лоархІаме а хинна дІаххай из. Халдеяшта хетачох, хІара планета шинший ди хиннад, цо ше хьаллоаттадеш.

Вай эра хьалхарча бІаьшерене цу тайпара ха доархІнага Малхбоалех мехкашкара Риме кхьчад, цул тІехьагІа ерригача Европе а хьалийнад. КІиранна юкъерча хІара денах моалагІча цхьаь даьла цІи тиала хиннай. Масала, оршотди дуккхача халкъий меттала бетта ди хиннад, пІраска — Венера ди, и. кх. дІ.

КІиранна юкъерча денех техка славянски цІераш хьаьнна моттиг кхы тайна я. Седмица оалаш хинна кІира славянашта юкъе чІоагІдена ший юлиански календарь а тІехьа кераста кхы цар тІайнцачул тІехьагІа. Укх тайпара аьзу парех Я. Шура «Календарах йола дувцараш» яхача ший книжка тІа. «Воскресенье» цар оалаш хиннад кІирав ди, е дукхьал хІа «кІира» аьле оалаш хиннад, салоІа ди, «де хІама доаца» ха (украински меттала кІирандена хІана в оал кІира) Оршотди — из да «кІирах (из дІадаьннача) тІехьагІа) хьалхара ди». шинарди — шоалагІа ди, кхаьра — седьмица юкъердар, еара — диьлагІдар, пІаьраска, пхиь — пхелагІдар. Субботах (шоаттадевах) тиала цІи «саббат» (гІулакхаш чакхдалар) яхача жугатий дешагара хьайоагІаш я. ХІана а каст-каста оал «шабаш» аьле, хІаьта цун маІан да «тоъарг да, чакхдьннад гІулакх!» яхилга.

☆ Массанена а кица довзаш ма дий «бабье лето» (эсттий ахка») аха дешаш. Уж хьадаьнна моттиг а календара историца ювзаенна я.

Кераста дын православни календара тІа 1-гІа сентябрь яхача денна хьалххана къьнарча йоазонна аь белгало латт — киназа Іаьдалах керда шу доладалар. 1492 шерага кхаччалца миекача адамо кхы къар ца луш ший деньчески Іаьнал ледадаьь шу доладалар бІаьстан юкъе — 1-ча марте дена а лоархІаш. Керда шу хІадолалуш хинна бІенхал хьатІахона, ян ди чІоагІа деддаь, гІалбаха, пеш довзараш, воахаш кхеш а долаш тІаэцаш хиннад. Цхьабакъда, православни киназа кІезиг-кІезига доаладеш наха юкъе доладаьь ший календарь, хІаьта керда шу доладалар сентябрь беттага а даьккхад.

Из цІей, городашка санна доапаш, юрташка кхы цхьаькха переменца а нийсалуш хиннад — къаьстта ший тайпарча кхалнахьа цІейна. хІаьта цул тІехьагІа кхалнахьа бокъаш ду ха дІайоалалуш хиннай: тха хьурзар, къаждар, цІарпалаш дар, кІошал кхебар. Из ха белгайоахаш хинна кхалнах шоай традицеш гул а лийк хайбагІарна, дог доаха эІашсаг винчара хул хьежаш доал хехкарца. Цудухьа тиала цунах «эсттий ахка» аьнна цІи а.

☆ Календара историцара цхьаькха оагІун Петр I цІерца. Ер лаьча календарни реформазь а къьнар чутІара болча на тугараш, къаьстта а ди лелаберех бараш эгІаз бугаш йолча пачхаьа ассамблеица ювзаенна я.

Пачхаьа, массаза а санна, еррига традицеш кхоачаш а еш белгалдаьккхар кхиэ дуне хьакхедача хана дена хьалорХІа 7208 шу. Цхьадена белгалдаьккхаца, цул тІехьагІа массехк бутт баьннача гІоала хьакхайкадаьд пачхаьа укаэ — керда шу 1-ча январе дена белгалдоаккхалда, аьнна.

Укхаза тІехьа юкъедаьлаь керда Іаьдалаш — цул хьалагІа бІарга ца айна тайна «гаьнашка, дийхка, корсуна тІъовронацца» ега бІагІаш, кетаеш цІераш, кхувсаш тоналш, хьалха боадон чу боахкабь кхалнах дукхьанта наІача нахха обществана юкъе а бугаш. Кремле хинна балассамблей. Укх тайнара дар пачхаьа укааз тІа дийнар: кхаре болча нестанта а мехкарашта а нукъа ду пахаца цІена хьуда а деладеш. Юнь а ца дечкъаеш, наргІатта довзарамах, кхетачена нашка, массе тайнарча сакъердамашка аха».

Боккхьонца йола Петровски заман «массе тайна сакъердамий» уж дийна сурташ тІехдика оттадаьд А. Толстойс «Петр I» яхача ший романа тІа.

☆ «Календарах йолча дувцарашь» тІа Я. Шура хоам бу XVII-ча бІаьшерене а гІехьа диса лераьеш хиннача цхьан сакъердамерча Іаьдала хьакъехьа. 12-ча декабре (къьнарча стилах Іан мах хьахуча» дийнахьа, Архангельски соборе сахьата гургалаш деттача старосто пачхаьага хоам бир, «Іан мах аххаига йоаа бодалу тахан дена, ди тІадеттала. хІаьта бийса эшалу аьнна. Из къьбаккхарах пачхаьа 24 кото сом ахча делар цунна — денеш бийсаш сахьаташ меллаі.

ХІаьта 12 июле, аххадара мах инее оттача дийнахьа, сахьата гургалаш нийсдеш хинна цо хоам бир: «Тахан дена ди эшалу, хІаьта бийса тІаеттала». ХІаьта из хоам бир бахьан долаш баьлча набахтен цІагІа чуволлар староста. Цу тайпара 24 сахьата!

(1964 шера августе араьааьнна «Іилман дахар» яхача журнала 8-ча номер тІара.)

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный. ЦІеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2.07.01; бедйтоахамо секретара — 2.45.48; промышленни, юр боахамех, письмойн отделий — 2.25.72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2.45.48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2.25.72.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект.

Типография из-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ05247. Заказ № 5390.